

ZEMPLÉNI FÁKLYA

A FÁY ANDRÁS TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

TARTALOM:

PRESZLY ELEMÉR: AZ IGAZI FÁY ANDRÁS. (SZERZŐ ARCKÉPÉVEL.)

NOVÁK SÁNDOR: VERSEK. (ÉLET-VÁSÁR, FEHÉR LÓ.)

ZSOLDOS BENŐ: A HÁBORÚ KÖLTŐJE.

ID. AMBRÓZY ÁGOSTON: VOLTAIRE ÉS A TOKAJI

ÖLBEY IRÉN: NAGYAPÁM. (VERS.)

GÁL FERENC: EMANCIPÁCIÓ VAGY HIVATÁSTUDAT?

IFJ. AMBRÓZY ÁGOSTON: AUGUSZTUS. (VERS.)

FARKAS ANDOR: AZ OSTROM VÉGE (ELBESZÉLÉS.)

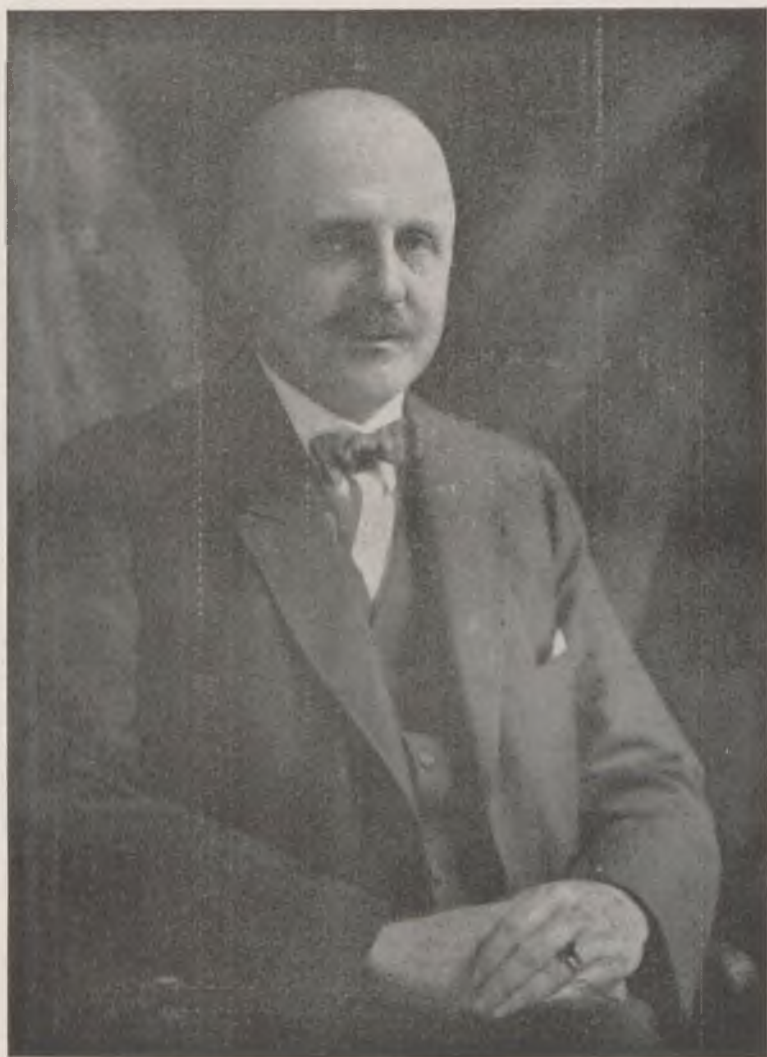
TRÓCSÁNYI ZOLTÁN: AZ ÖRÖK PATAKI DIÁK.

MARTON LÁSZLÓ: A ZEMPLÉNI HARCOK 1914 NOVEMBERÉBEN.

FIGYELŐ. — A FÁY ANDRÁS TÁRSASÁG ÉLETE.

I. ÉVF. 2. SZ. SZERENCSE, 1941. NOVEMBER HÓ.

Preszly Elemér
m. kir. titkos tanácsos,
a Fáy András Társaság alapító tagja

Az igazi Fáy András

Írta és előadta Preszly Elemér a Fáy András
Társaság szeptember 6-iki emlékestjén

Ha ma nagy írók centenáriumát ünnepli a nemzet, hivatásos filológusok és esztetikusok boncolgatják életét, elemzik műveit és fáradságuk arra irányul, hogy kimutassák, bizonyítsák: mi él még ma is az ünnepelt író irodalmi hagyatékából.

Ítéletükben olyan szükkeblűek, hogy például halhatatlan Vörösmartynk életművéből csak lírai költeményeit, azt se valamennyit, csak egynéhányat soroznak be az élő irodalom hatalmas folyamába.

Korunk másik divatja az átértékelés: nemcsak a történelmet, az irodalmat értékelik át, de az államférfiakat — még Deák Ferencet is, — költőket, írókat a második, harmadik sorba léptetnek vissza; az életben magasztalt Beöthy Zsolt, Rákosi Jenő homlokáról minden babért letépnek, Reviczky, Rudnyánszky, Ábrányi Emil, Kozma Andor, Bárd Miklós, Vargha Gyula, Szabolcska Mihály költői értékét leszállítják, a csak nemrégén még hazafiasságukban meg-támadott költőket, írókat a magyar nemzet igazi prófétáivá avatják.

A harmadik érdekes tünete korunknak a hivatásos írók, költők, tudósok kizárólagos hatalmának kihirdetése, amit nyugodt szívvel fogadhatnánk, ha csupa Shakespearról, Goethéről, Arany Jánosról, Babits Mihályról lenne szó és nem aprócska írómesteremberek szövetségéről, és ha nem látnánk azt, hogy a csak pár évtized előtt csalhatatlannak tartott és egyeduralkodó irodalmi és tudományos elméletek és dogmák ma már nagyrészből lomtárban hevernek, ami a kételyt mindenesetre jogosulttá teszi.

A negyedik tünet a kor divatja, a koreszme betörése még az irodalom szent csarnokába is, már pedig az igazi nemes irodalomnak nincs kora, nincs divatja, mert örökkévaló.

Gyakori jelenség napjainkban az is, hogy a napi politika is irányítani és bírálni akarja a tiszta irodalmat.

Amikor én mindezeket a jelenségeket tárgyilagosan feltárom, mintegy vetítőlámpával állítom be ezeknek az áramlatoknak sodrába a mi Fáy Andrásunkat, azért, hogy kimutassam és bizonyítsam azt, ami tárgyilagos bírálattal kétségtelenül bizonyítható: Fáy András él és hat, lelkesít nemes élete, fáradozása, küzdelme, példája és a magyar irodalom folyamában, élő medrében Fáy András nemcsak mint meseköltő tarthat számot elismerésre, hanem mint publicista, újságíró, bíráló, tanulmányíró, a magyar nemzeti színjátszás törvényeinek megfogalmazója, mint nemzetnevelő, a nőnevelés apostola, a magyar társadalmi, a haladást szolgáló regény megalapítója, élettapasztalatból fakadó bölcs tanító és tanácsadó.

Vegyük ehhez hozzá Fáy Andrást, mint a reformkor nagyszerű államférfiát, Széchenyi István barátját és bizalmas munkatársát, a fontolva haladás rendíthetetlen hívét, igen sokszor irányítóját, a jövőbe látó jóst, ma is helyes államvezetési elvek első hirdetőjét, a nemes értelemben vett vármegyei önkormányzat fáradhatatlan, értékes harcosát, az eszményi célokért önzetlenül egy életen át dolgozó magyar táblabíró, fájának, nyelvünknek fanatikus szerelmesét, a nemzeti hibák, politikai túlzások szelidszavú korholóját.

De ez még nem minden: Fáy András Széchenyivel együtt hirdeti azt, hogy a magyar ne szégyelje a gazdasági téren való alkotó munkát, hanem dolgozzon, amint dolgozik ő! Megalkotja a ma oly hatalmas Pesti Hazai Takarékpénztárt, megveti az Első Magyar Biztosító Társaság alapját.

Idézzük Fáy András nemes szociális érzékét, a magyar nép lelkes barátját, felszabadításának első harcosát.

Idézzük egyházának hű fiát, szorgalmas munkását, mély vallásssága mellett is mások vallásos meggyőződése iránti türelmességét.

És idézzük végre a tiszta, nemes, jó, emberszerető, természetkedvelő, szívesen kertészkedő, minden értéktelen hiúságot, címet, törtetést megvető, de a magyar vendégszeretet kinövéseit elítélő és nyesegető, a magyar szalon-életet megteremtő, magas szintre emelő, írókat, művészeket, államférfiakat társaságba gyűjtő, könyvekért rajongó páratlanul sokoldalú embert: ez a Fáy Andrásnak igazi, ma is élő portréja beszédes cáfolatául annak a szűkkeblű tanításnak, hogy mindenki csak egy dologban lehet szakértő, a többiben pedig dilettáns.

Előadásom szűkre szabott keretében nem foglalkozhatom Fáy

András nagyszerű egyéniségének minden részével, két vonását akarom bővebben elemezni: Széchenyihez való ragaszkodását és életbölcseletének ma is értékes, követésre méltó tanításait.

Széchenyi Istvánnak barátja, bizalmasa, megbízott munkatársa volt.

Az ő javaslatára lett Széchenyi Pest megye táblabírája, a Hidbizottság és a Színészeti Bizottság tagja.

Nagy része volt abban, hogy Pest megye következetesen pártolta a Lánchíd felépítését és Fáy jogos büszkeséggel gyönyörködhetett mindennapi sétája során az épülő Lánchídban.

Támogatója volt Széchenyinek a Casinóban, mert tudta, érezte, hogy a legnagyobb magyar a Casinóval magas célokat szolgál, a szétszórt magyar úri társadalmat akarja összehozni és ezzel a nemzet egységét akarja megteremteni és a fővárost akarja az ország központjává tenni. Ő indítványozta a Széchenyi serlegbeszédet.

Támogatta Széchenyit a magyar játékszín megteremtésére irányuló munkájában és amikor Széchenyi terve az országgyűlés szűkeblősége folytán megbukott, örömmel fogadta Földváry alispán erélyes közbelépését, mely által Széchenyi elgondolásánál bár egyszerűbb hajlékban, mégis 1837-ben megnyílt az állandó magyar nemzeti színház és ezzel megvetődött a mai nagyszerű magyar színjátszás alapja. Széchenyi maga elismerte, hogy hatott rá Fáy András, viszont Fáyra igen nagy hatással volt Széchenyi és a Hitel.

Széchenyi 1841-ben megírta a „Kelet népét” és úgyszólván saját testét dobta oda, hogy a nemzet forradalomba rohanását megállítsa, mert a forradalmat a magyarságra veszedelmesnek tartotta, és a vérnélküli átalakulásnak volt a híve és fanatikus szószólója, ekkor Eötvös, Vörösmarty, Kossuth Lajos, Desseffy Aurél mellett Fáy András is könyvet írt, Kelet népe nyugaton címmel, amelyben túlzottnak találta ugyan Széchenyi aggodalmait Kossuthtal szemben, de egyben kifejtette azokat az elveket, melyek szerint Ő a békés átalakulást elérhetőnek tartotta. Ezek az elvek okosak, bölcsek, mérsékeltek, hitet tett az alkotmányos szabadság mellett, a sajtó és szólásszabadság mellett.

Akarjuk — hirdeti — békés haladás útján kijavítani és kiterjeszteni polgári alkotmányunkat, hogy hazánknak minden lakosa, valamint annak terheit aránylag viseli, úgy annak minden jótéteményében is aránylag részesüljön, törvény előtt egyenlő legyen és mind személyére, mind vagyona nézve, mind felülről, mind alulról, hatalom és önkény ellen, alkotmányosan biztosítva legyen. Po-

litikai eszméit az események igazolták, ő volt az Ausztriával való együttélés formájának első megfogalmazója.

Fáy liberális volt, mert ebben az időben a liberalizmus volt a korszak és a korszellem.

De éppen Ő volt, aki nem törődve a rágalmakkal, nem törődve azzal, hogy maradinak bélyegezzék, elítélte a liberalizmus túlzóit, akik vetélkedtek, hogy ki legyen az első, aki a zsidók emancipációját indítványozza.

A 40-es évek közepén Fáy is elragadták az események és Széchenyit elhagyva, az egyesült ellenzékhez közeledett és az ellenzéki kör elnöke lett, de akkor is megőrizte higgadságát, akkor is elítélte a túlzásokat. Ezekben az években már mindjobban visszavonul a politikától és megyei közélettől.

Hátra van még, hogy Fáy bölcséleti tanításáról szóljak, melyeket műveiben, leginkább meséiben örökített meg.

Különösen a mai időkben megrendítőek ezek a tanítások. Érezzük, hogy örökéletűek, mert a tapasztalás szülte őket. A magyar faj hibáit tárja fel ezekben a tanításokban, részben pedig általános emberi igazságokat hirdet.

„Hányan dalolták már el a magyar hajnalhasadást, s Istenem, mégis be nehezen virrad“, — tanítja Fáy András.

„A varjak azt határozták, hogy a következő gyűlésen fognak határozni.“

„Élni tanítsátok a gyermeket nevelők. Magyarom, elvész az eredeti karakter a sok követésben.“

„Mit ér a kalitka, ha nincs benne erdő“, — tanítja szabadság után vágyó lélekkel.

„Az irigység nem hagy mást boldognak lenni.“

„Ifjak nem kell sietni élni. A magyar akkor zajong egymásközt legjobban, amikor zivatart érez.“

„A rágalmazás szennye az igaz érdemen csak annyi, mint mikor a légy beszennyezi a remekművet.“

„Zefirként lengnek el legszebb örömeink, a szélvészek módjára pusztítanak bánataink.“

„Munkás foglalatosságot adiatok nevelők, növendékeiteknek, jámbor férjek házi gond s szorgalom legyenek szép nőitek tisztaságának örei.“

„Ha meghaltunk egyre megy, sírtunk vagy kacagtunk életünkben,“

„Az okos, ha bukik, rendszerint nagyot bukik s a nyakát töri.“

„Gyakran lakol a szegény, ha a nagyok hibáznak.“

„Nevetem azok gögjét, akiknek a hivatal ad díszet, s nem ők a hivatalnak.“

„Más a hivatal, más a személy.“

„A sas titka, hogy sasnak született.“

„A gyűlésekben a leghitványabbak fecsegnek a legtöbbet, s tőlük nem is szólhatnak az okosabbak.“

„Az igaz bölcsesség szelíd, türelmes jótettekben és nem szóváltásban, az igaz boldogság pedig szívnyugalmában s kölcsönös szeretetben.“

„Beh soknak vetettél jó szántóvető, hát még hánynak fogsz aratni.“

„Viselni tudni a szegénységet nem könnyű mesterség.“

„Vesd el a tanácsot, mely nemzetiségünkből kiforgatna egykor s azt tenné, hogy se földön se levegőben nem lennénk otthon.“

„Hasznos a szép idegen példát követni, de megválogatva.“

„Sajátossága van minden nemzetnek, s ezt feláldozni a követségben — veszély.“

„Prometheus az asszonyoknak nemcsak szépséget rendelt, hanem könnyeket és fortélyt is, melyek hatalmas fegyverek.“

„Nincs teljes boldogság, de vad sors sincs.“

„A papucsférj olyan a háznál, mint a könnyvek elején az előbeszéd.“

„Janus templomát mindig ragyogó köntösű, büszke poroszló nyitja ki, s rendszerint, rongyos mankóslábú zárja be.“

„Hangbál a gyűlés, valóságos táncot járnak a hangok.“

„Sok uracs olyan mint a pulyka, a teste jó, a fejét el kell dobni.“

Csak kiragadott gyöngyszemek ezek Fáy András tanításainak gazdag kincstárából, de igazolják, hogy ezek a tanítások élnek s jól jár, aki követi őket.

Előadásom végéhez értem: idéztem a költőt, író, államférfit, a bölcs tanítót, a nagyszerű embert.

Bárcsak sok Fáy Andrást adna hazánknak a magyarok Istene. Ő elmondhatta nvugodt lelkiismerettel:

Használni vala életem minden törekvése.

Mindig jót akartam, jóért fáradoztam.

Versek

Élet-vásár

Élet-vásár nyüzsög, zajong,
Én is közéjük megyek.
Sátor alatt muzsikálok :
Cini, cini, ihaj, csuhaj!
Jertek hozzám, emberek!

Sok portékám mind kiraktam.
Fényes tükör itt : az ész.
Megláthatja magát benne,
S az egész kerek világot
Aki mélyen bele néz.

Ez a szentkép Krisztus feje,
Nem pénzért, ingyen adom.
Lelketekbe akasszátok,
Ott fény és diadalom...
Csak penész lesz a falon.

E nagy könyv a bölcsek könyve,
Csupa ábra, intelem.
Tréfás kép is van ám benne
Hol önmagát gúnyolja ki
A szent, komoly értelem.

Édességre vágyakoztok!
Mézes kalács : itt a szív!
De vigyázat! benne a méz
Gyorsan méregre változik
S elhűtlenül, aki hív.

Játékszert is árulok én,
Csecse-becse, cica, nő.
Fel kell húzni : táncol, csókol,
Hamar lejár, de nagy érték
Az élet kútfeje Ó.

Van itt baba, viaszból vagy
Porcellánból, szép, remek.
De mégsem játszani való,
A legkomolyabb valóság,
Örök élet-csergeteg.

A fiúknak puskát, kardot
Ajánlok, de szívesen
Dobnám tenger fenekére,
Ha nem venne millióknak
Vérén gyönyört senkisem.

Itt egy létra, égis ér, de
Könnyen törik, ez a hit.
Agyag-bohóc: a tagadás
Nyujtogatja rá a nyelvét
S minden szemet megvakít.

Vézna tudós áll itt bronzban,
Pápaszem és nagy süveg.
Világosság a jelszava,
De mit nagy hűhóval kínál,
Gyakran nem gyöngy, csak üveg.

Sok apróság hever itt egy
Skatulyában, mint kacat:
Államformák, társadalmi
Izmus-ok, szent a jelennek,
De a jövő már kacag.

E szép palást a dicsőség,
Bár most kissé színtelen,
Napként ragyog. . . de közletről
Nem jó nézni. . . sok könny mossza,
S kiderül, hogy: műselyem.

Mi akarsz még, szép vásárló?
Van itt baj is eladó!
No, azt tudom, nem veszed meg,
Eleged is van belőle,
Szegény földi utazó.

De ím, e kristály kancsóban
Bor piroslik: tarka kedv.
Csak pünkösztöd jönne már el,
Mikor mindenkié lennél
Te isteni, drága nedv!

. . . Élet-vásár nyüzsög, zajong.
Távol senki sem lehet,
Muszáj venni, vagy eladni!
Én minden jót ingyen adok,
Jertek hozzám, emberek!

Novák Sándor

Fehér ló

Vadon szívében, hús őszi éjben lobog a máglya,
Vad bajnokokra, ős-magyarokra táncol a lángja.
Fekete égig füstje fehérlik, mint ara-fátyol.
Körüle tompa gajdot jajong a táltosi tábor,
Forrás-kő mellett fehér mén reszket . . . Hajnalra várnak.
A nap kicsillan, tör hegye villan s lerogv az állat.
Mintha dörögne, gyul ki ömölve ősi vad ének
Hadak urának, magyarai ágak ős istenének.

Feleim, búsak, Keletről-hulltak Nyugat-verembe,
Kisemmizettek, áldozni jertek egy végső szerre!
Gyúljon a máglya s belé a lángba a régi átkot!
Aki testvérré támad, eméssze kard és zsarátnok:
Új lelket venni kell már: szeretni hősen, halálig,
Ami magyar vér, . . . idegen tallér nem lesz Judás itt!
Isten parancsa, hogy a magyarra szebb nap derüljön,
Csak a viszálynak, az Ős-Kajánnak üszke kihüljön!
Fel egy utolsó, egy mindentoldó új esküvésre!
Bár szent, a régít, ha már penészlik, új láng eméssze!
Mit a nagy Isten sorsunknak írt lenn, áldásban, vérben:
Virágba szökjön s egy fényes ősön gyümölcsig érjen!
Világ-összhangba fonjuk be karba a magyar népség
Minden virágát s búza kalászat, . . . mások is éljék!
Feleletképpen majd zeng az égben isteni szózat:
„Szökj fel az élre! Új ezredévre, magyar, méltó vagy!”

Novák Sándor

A háború költője

Irta : Zsoldos Benő

A hatalmas arányokban fejlődő s az „inter arma silent Musae„ régi elméletére alaposan rációfólo német irodalom rendkívül sokat köszönhet egyik, a világháború kitörése előtt éppen öt évvel meghalt kiváló lírikus költőjének és vitéz katonájának, akinek írói alkotásai — tárgyuknál fogva — javarészb en éppen a mi mai vérzivataros időnkbe illenek bele. Az 1866 i porosz-osztrák és 1870/71-i porosz-francia háborúk jeles német katonája — ha ma élne — mély érzésektől vezetett tollával a háborús témáknak oly hihetetlen változatosságát, nagyszerű megfigyelésének oly gazdag kincseit illeszthetné bele az ő „Kriegsnovellen“ című híres sorozatába, hogy azok már egymagukban is egyszersmindenkorra biztosítanak számára „a háború költője“ elnevezést.

Mert báró Detlev von *Liliencron*, a múlt század második felében oly népszerű és méltányolt német író, valóban a háború költője volt. Az északnémetországi Kiel volt a szülővárosa s ebben húzódott meg nagyszerűen az a szülői ház, amelynek légköre a legalkalmasabb volt arra, hogy korán kifejlessze és táplálgassa az ifjában szunnyadó tehetségeket. Atyai ágról a család régi dán nemesi eredetű volt. Az atya — szorgalmas vámházi hivatalnok — erősen lírikus természetű, költői gondolkozású ember, — az anya katonai légkörben nevelkedett asszony : Harten amerikai tábornok leánya. Költőnk azonban végtelenül gyöngéd és mélyenérző lelkét, amelyet az általa végigküzdött háborúk vérontásai sem tudtak érzéketlenné tenni, — nagyanyjától örökölte, aki nyugodt kis otthonát a holsteini Poggfred-ben egész hosszú élete alatt sohasem hagyta el. Hírneves unokája ennek a meghitt, békés otthonnak és környezetének emlékét az öt kiadást is megért „Poggfred“ c. lírai eposzának húsz énekében örökítette meg. Nagyanyjától örökölt érző lelke olyan finoman hajlott az őt ért benyomásokra, hogy ilyenkor — mint egyik lelkes kritikusa, Callemard de Genestoux írja — „hirtelenül magasba röppent, mint a pacsirta a kék egetbe s a szerelem és borzalmak dalait énekelte“.

Az álmodozó kislíú, aki iskolai pályája alatt csak nagyritkán v egyült jókedvű társainak pajkos játékaiba, serdülő korában anyai

nagyatyja nyomdokaiba : a katonai pályára lépett, amelyet aztán hamarosan nagyon megszeretett. A fegyelem, a kötelességérzet nagyban átalakította egész jellemét. Híres költő-korában is kedvesen emlékezik vissza különösen hadnagy korára, az akkori megértő és vidám pajtásokra. Az 1870|71-i nagy háború után, amelyet odaadással és bátorsággal harcolt végig, egészségi állapota miatt kilépett a katonaság kötelékéből ; új életpályát keresett és Amerikába ment, de itt sem szegődött melléje a szerencse. Visszatért hát hazájába s véglegesen a poggfredi kis kuriában telepedett meg, hogy itt aztán írói és költői működése révén a német irodalom ünnevelt nagysága legyen belőle. Egymás után jelentek meg a könyvpiacra a legnevesebb érzésektől áthatott költemény-kötetei, mesteri realizmussal megrajzolt csataképeinek gyűjteménye : a „Kriegsnoellen“ pedig magyar nyelven is megjelent.

Liliencronnak bőséges alkalmá volt változatos életpályája során arra, hogy mélyrehatóan figyelje meg az embereket s az azok életét irányító érzéseket, szenvedélyeket. Mint nagyszerű megfigyelő, a háború küzdő katonáiban és áldozataiban is legelső sorban azok lelki életét tárta elénk, a háború borzalmasságainak és megpróbáltatásainak ezekre a lelkekre gyakorolt hatásait boncolgatta. Valóban a háború költője volt : mesteri tollal a háború viharai által megnevesített jellemek rajzait adja, haláltmegvető, önfeláldozó indulatokat vetít lelki szemeink elé, amely indulatok csakis a háború kiszámíthatatlan forgatagában kelnek életre, — magasabb, szinte emberfeletti érzéseket, amelyeknek szülőanyja csakis a háború ezernyi veszedelme lehet. — Harminc éve mult már, hogy örökre itthagytá e földi küzdőtereket, de rajzai meggyőző elevenséggel élnek ma is, amikor szülőhazája, Németország, újra dicsőséges háborúban küzd jogaiért. A magyar költészet kiterjedt birodalmában aligha van olyan nagy emberünk, akit annyira a háború költőjének tudnánk tekinteni, mint Detlev von Liliencron. . .

Egyik jellegzetes írásának vázlatával kívánunk itt rámutatni a háború kiváló költőjének a rendkívüli helyzetekben felmagasztosult érzés- és gondolatvilágára s arra a meggyőződéssel hirdetett tanítására, amelynek szelleme úgyszólván valamennyi írásán átvonul, hogy tudniillik a véres háborúk megpróbáltatásainak is megvan a maguk jóravezérlő hatása s vannak az emberi léleknek olyan erős érzései, amelyekben a másként egymás életére törő ellenfelek lelkei is összetalálkoznak és egybeforhatnak. . .

Egy nagy vasútvonal mentén, a váltóór háza közelében, na-

gyon heves ütközet fejlődött ki, amely magáért a vasútvonal birto-
káért folyt már jó idő óta. Az egyszerű ház volt a kötözőhely: ide
hozták be a megsebesült francia és német katonákat. A szoba föld-
jére hevenyészett ágyakon két súlyosan sebesült ellenség került egy-
más mellé. A német katona, aki teljesen öntudatánál van s akivel
Liliencron ezt a kis epizódott elbeszéli, — nemes szavakkal, köz-
vetlenül mondja el, mik ragadták meg a figyelmét e szegényes kör-
nyezetben: a szürke égbolt, a szoba fehér fala, ezen vele szemben
a kakukos óra, az ajtófélfák köré fonódó szőlő-indák s aztán a mel-
lette fekvő francia, akinek már alig van hátra valami az életéből. Szin-
te félálomban hallja, hogy a francia ezt a szót suttogja feléje: „Baj-
társam!” Főléhajol, valamit inni ad neki, mire a sebesült francia
kapitány elhaló hangon arra kéri, adja át búcsúszavait a feleségé-
nek és gyermekeinek, majd egy bizalmas írást ad át neki azzal a
kéréssel, hogy elolvasás után okvetlenül semmisítse meg. Utolsó
vallomása ez egy halálba menőnek, olyan nemes és határozott lélek
megnyilatkozása, a felelősségérzetnek olyan megkapó bizonyosága,
hogy a német katona szívét az írás elolvasása után az őszinte meg-
becsülés és igaz megértés keríti hatalmába az ellenséges tiszt iránt.

Ezt a kis mesterművét Liliencron ezzel a meggyőző tanítással
fejezi be: „Felebarátainkat megfontoltan, az önmérséklésnek nem kö-
zönséges mértékével kell megítélnünk, mert másként nem hatolha-
tunk be a dolgok rejtett értelmébe, nem érezzük át az emberi lélek-
nek legbensőbb, féltve rejtegetett vívódásait.” Aztán mintegy önma-
gától kérdi az író, vajjon ez a francia tiszt miért tudott oly rendkí-
vüli bizalommal viseltetni német ellensége iránt a halál kapujánál?
Ez az egy szó magyarázhatja meg legbiztosabban: „Bajtársam!” ...

Voltaire és a Tokaji

Irta: id. Ambrózy Ágoston

Voltaire és II. Frigyes porosz király irodalmi barátságához szinte szervesen hozzátartozott a Tokaji. Ez a barátság pedig a nagy uralkodó trónörökös korára nyúlik vissza és még jobban megszilárdult, amikor Voltaire az udvarnak gyakori, szívesen látott vendége lett Reinsbergben, Berlinben, Potsdamban. Utóbbi helyen egyik látogatása három évig tartott. És az asztalról sohase hiányzott a Tokaji. Ez pedig annál is inkább érdekes, mert I. Sándor cár és IV. György angol király mellett Frigyeset tartották koruk három legnagyobb inycének. És bizony bármennyire gáncsolta is ez a katonakirály a „maitresse-állam” fegyelmetlenségét, néhanapján maga is nagyon felhörpínthetett a kítűnő italból. Legalábbis erre lehet következtetni azokból a bölcs szavakból, amelyekkel ilyenkor őt híres szakácsa, Noël, vigasztalta, hogy t. i. a paradicsomból se az ívás, hanem az evés miatt kergették ki az első emberpárt.

Voltaire, egyik levelében Magyarország sárga nektárjáról ír, amelytől újjáéled, mert Frigyes az orvosa, aki ilyen jó bort rendel neki. De hozzáteszi aulikus hajbókolással, hogy a király kísérőlevele mégis becsesebb neki az egész Tokajnál.

Mikor később Nagy Frigyes viláгурalmi törekvései miatt Francia- és Poroszország közt feszültté vált a helyzet, az alkalmazkodó Voltaire is felmondta a barátságot a porosz királynak és korábban gondviselésszerűnek mondott tokaji borát alaposan leszólta, és pedig abban a versben, amelyben Pompadour asszonynak megköszönte az ezidőtájt tőle kapott Tokajit. Megjegyzem, hogy Brandes is megemlékezik erről a „manch Glass Tokajer”-ről. A Pompadour-verset, ezt a jellegzetesen szeszélyes Voltaire-strófát, érdemes lesz talán egész terjedelmében, lehetően hű magyar fordítással leközőlni, mert borászati szempontból is találóan érdekes, felépítése pedig Nizard szerint a „vivacité et correction” iskolapéldája.

Barátnóm, bájos Pompadour,
Előlegezem a nevet,
mely jó rim e szóra „amour”
s mely nálunk mihamar a legszebb név lehet:
A Tokaji, mellyel Kegyed
megvendégelt Étiole-ba,

nem hasonlít egy keveset,
aki adá, királyunkra ?
Erő s édesség társul itt,
mindkettő jót tesz s szívünk elmámorítják,
vegyítetlen aranytiszták
s természetük se változik.

(Ford. ifj. Ambrózy Ágoston.)

Bármilyen szellemes is azonban ez a vers, bántólag hat benne az udvaronc-lélek megnyilatkozása, amikor egy Pompadour nektár-ajándékát úgy köszöni meg, hogy azt az ajándékozó helyett XV. Lajoshoz hasonlítja. Viszont az is igaz, hogy Lajos minden erényét meg Pompadourtól származtatja. De hát éppen olyan fáradsággal összerímeltethette volna a Tokajit Pompadour-ral is; hiszen a Tokajinak itt megénekelte két főtulajdonsága, a ragyogó erő és az édesség, bizonyára megvolt annyira Pompadour-ban, mint XV. Lajosban. Ami pedig az állhatatosságot, jótékonyságot, hűséget illeti, ezeknek az erényeknek a tekintetében is kétségkívül elérte Pompadour a gáláns király erkölcsi magaslatait.

És Voltaire még tovább megy a lovagiatlan szellemeskedésben, amikor szokásához híven verséhez már prózában politikai vonatkozású kommentárt fűz, amelyben a korábban dicsőített borra azt mondja, hogy az meg se közelíti a Pompadour által szervírozott Tokajit (*n'approche pas du Tokai que Vous m'avez fait boire*) és hogy „nem is volna igazságos, ha egy kis északi királynak olyan Tokajija lenne, mint a francia királynak; különösen mióta az a boroszlói békével vizet zavart a maga borába.” Ez a lekicsinylés különben annyiban megbocsátható az udvaronc-bölcsésznek, hogy akkoriban Nagy Frigyeset egész Európa nem is északi kis királynak, hanem Th. Mann szerint „feltolakodott északi szörnyeteg”-nek hívta és mert Frigyes akkor már megírta Voltairenek ismert mondását, hogy „az írók számára vannak megengedett szabadságok és tilos szemtelenségek.”

Voltaire szúrásai mögött mindig messzenyúló politikai vonatkozásokat kell keresni. A vízzel való felhígítás szójátékában nyilván arra történik célzás, hogy az osztrák örökösödési háborúban Szilézia, a magyar bor egyik főpiaca, Ausztria-Magyarországtól Poroszországhoz csatoltatott át, ami a magyar borok külkereskedelmére bántólag hatott. Ugyanis mikor Mária Terézia az osztrák piac erősítése céljából a sziléziai posztót és vásznat onnan magas vámokkal kiszorította, Frigyes viszont a magyar borok elől zárta el Sziléziát. Így kellett a Tokajinak értéktelenebb osztrák borokkal felvenni a

versenyt és így kevert Frigyes, Voltaire szójátéka szerint, vizet a tokaji borba.

De azért Voltaire mégse hisz a jóbor politikát vagy éppenséggel történelmet csináló erejében. Egy helyen, bizonyos Dufresny-t cáfolva — aki azt állította, hogy a háborúk is megszűnnének, ha a királyok többet ülnének le egymással a fehér-asztalhoz —, Voltaire arra utal, hogy I. Ferenc császár V. Károllyal vagy, még messzebb menve, Augustus császár Antoniusszal sokat vacsorált együtt és tudjuk, hogy borozgatásaikból semmi jó se származott a világra.

Arra nézve, hogy mennyire befészkelte magát a Tokaji Voltaire gondolatvilágába, a legjellemzőbb mégis, hogy nagy béke-ódájában, ahol a fajok harcias szelleméről elmélkedik, sóhajtva idézi a béke gondolatát és az ódai lendület csúcán így festi meg a béke ígért-földjét: Majd ha a magyar gazda a boldog béke oltalma alatt művelheti ismét az áldott tokaji szőlőt. Tehát Voltaire világátfogó palettáján a boldogság színe a magyar Tokaj-Hegyaljáról való.

Azután meg Bouret generálisnak fejtegeti, hogy az ember az ajándék elfogadásában valami gyűlöletet érez, hacsak az nem l'excellent vin de Tokai. Sorel Ágnesnek, VII. Károly barátnőjének, dús asztalán, a kellősközépen, szintén „la liqueur jaunissante de Tokai” áll.

Nagyapám

Királyhelmecezen nyugvó nagyapám : Pál Lajos emlékére

Emlékek markolnak belém,
réd gondolok, holt nagyapám.
S mintha tündéri, enyhe fény
villanna rám,

felmerül lágyan renyhe, szűz
magányomban halk mosolyod,
amely, akár a rőzsetűz,
ellobogott.

Szavadat hallom zengeni
s látom kabátod álmatag,
ahogy szilaj szél lengeti,
mint szárnyakat.

Látom eres, gyűrűs kezed
s barna, parázsló szivarod ;
belőle kékes, réveteg
füst csavarog.

Egyszerű, emberi, meleg
sorsod volt, halott nagyapám,
bolyongtál dús szőlőhegyek
hús oldalán

s aranypárás, mély völgyeken.
S rózsaszínű, tréfás derű
mókázott szádon szüntelen.
Bús, gyenge fű

lepi már süppedt sirodát,
te kedves, vidám öreg úr,
s befed a köd, az alkonyat.
Jaj, szertehull

minden, minden ; szép tetteid
elenyészték. Új emberek
harca dűl a holtak szelíd
pora felett.

Terád ugyan ki gondol itt ?
Még néhányunk szívében élsz
s ha mi meghalunk, elborít
a feledés . . .

Ölbey Irén

Ölbey Irén Társaságunk r. tagja, tősgyökeres zempléni család sarja.

Emancipáció vagy hivatástudat ?

Irta : Gál Ferenc dr.

A Zempléni Fáklya legutóbbi száma külön rovatot szentelt a magyar nőknek, amikor idézte Fáy András nagyszerű gondolatait. A közelmúltban lefolyt Széchenyi-ünnepségek és tanulmányok ugyancsak meggyőztek bennünket arról, hogy a legnagyobb magyar életében és munkásságában is nem kis szerepet játszanak a nemeslelkű magyar nők, mint buzdítók és segítőtársak. És érdekes, hogy e munka oroszlanrészét nem a mai értelemben emancipált, magát szabadon a köznek szentelhető nő végezte, hanem a hat gyermeket felnevelő Seilern Crescencia grófnő, aki megmaradt igazi női hivatása mellett.

A következőkben néhány gondolatot szeretnék adni arról, hogyan látják a mai, modern nők saját hivatásukat. Három híres munkát veszek alapul : Angelika Walter : Seinsrhythmik (1932), Mina Weber : Aufstieg durch die Frau (1934) és Gertrud von Le Fort : Die ewige Frau (1934) c. munkáját.

Az Ellen Key által kezdeményezett (művei : Über Liebe und Ehe ; Das Jahrhundert des Kindes) emancipációs mozgalom a nőnek társadalmi, gazdasági és élettani szabadságot követel, hogy így mentesítve a családi és vagyoni kötöttségtől szabadon választhasson magának élet- és munkateret. Lehet, hogy az elvek hirdetői nem mindig gondolnak arra, hány családi szentélyt dúlnak fel és mennyi munkakedvet vagy lelkesedést törnek derékba részvétlenségükkel.

Az idézett szerzők az alapos munka érdekében tiszta képet akarnak festeni a képesség-láncolatról, amellyel a természet a női nemet beleállította az életbe. Ezek között az első az, hogy egész lényével, egész személyiségével áll szembe az eseményekkel. Ami számára felületes dolog, az tulajdonképpen nem is létezik, de amit keresztül akar vinni, azon rajta csüng egész személyiségével. Erre készleti intuitív, azaz lényeg-megragadó természete. A komplikált gondolatbeli levezetésekhez nem sok türelme van. Életközelsége nem engedi, hogy az elvont dolgok világába elkalandozzék. A dolgoknak ilyen közvetlen megragadásán alapszik megértése és együttérzése, aminek csúcspontja az anyai és hitvesi szeretet. Lélektanilag köny-

nyú belátni, hogy egy hivatása magaslatán álló anya bármilyen népes családot és rokonságot minden személyes érdek nélkül össze tud tartani. A Coriolán-anyáknak a nemzetek életében nemcsak a régi rómaiak idejében jutott szerep, hanem ismétlődik állandóan a világtörténelemben, amikor gyermekeik szívébe belecsepegtetik az Isten- és hazaszeretetet vagy őket csüggedésükben imáikkal és vigasztalásukkal támogatják.

A vallás és haza náluk konkrét formában jelenik meg, amiért *itt és most* kell áldozatot hozni. Áldozatot könnyebben tudnak hozni, mint a férfiak, hiszen legnagyobb méltóságukhoz, az anyasághoz is szenvedés van kötve. A konkrét vallásos magatartás talán legjobban kifejezésre jut Michelangeló képén, aki az önmagáraeszmélő Évát úgy ábrázolja, hogy az teremtetője előtt rögtön letérdel és őt imádja. A világnak és az eszméknek gyakorlati felfogása neveli az érzelmi gazdagságot. Az ember általában szereti a női lélek sajátságait az érzelmre visszavezetni és ezzel valami alacsonyabbrendűséget kölcsönözni neki. Az érzelmet azonban úgy kell felfogni, mint azt a módot, ahogyan az élmények a lelket érintik. Az érzelem tehát spontán állásfoglalás, de nem teljes lelki tartalom; kísérő és színező jelenség, ami mögött szintén ott van a szellemi gondolkodás. Az érzelem erősebb kifejezésre jutásának különben megvan a maga élet-tani jelentősége is. Az érzelmeknek az indítóereje készíti őt arra, hogy teljes egészében, maradék nélkül átadja magát hivatásának.

Gertrud von Le Fort a női lélek kialakulásának három állomását különbözteti meg, amelyek egyúttal hivatást és életfeladatot is jelentenek. Ezek a *Jungfrau*, *Braut* és *Mutter*. Mind a három hivatás beteljesedést jelent a női élet számára, de mindegyik csak a maga körén belül. E három hivatás betöltése az egész emberi történelemnek ugyanolyan mozgatója, mint a nagy politikai események, csak hogy nem az extenzitás, hanem az intenzitás, az elmélyülés vonalán.

Az általános emberi felfogáshoz legközelebb áll az anyai hivatás. Ezt értékelte is az emberiség mindig, de a magasabb célok érdekében megőrzött szűzi tisztaság és a hitvesi egyenrangúság megértéséhez már kellett bizonyos felemelkedés az eszményekhez. Valójában csak a kereszténység tudta azt tartalommal kitölteni és tisztelettel körülvenni. A költészet és művészet dicsőíti a *szűzi eszményt*, de annak értékét és erejét csak az láthatja, aki a vallás szemszögéből nézi. Persze itt nemcsak a házasság előtti köteles szűzi eszményről van szó, hanem még inkább azokról, akik saját elhatá-

rozásukból vállalták ezt a hivatást, sőt szó van a világ szemében „leamarodottakról“ is. Már tisztán természetes szempontból is, a nők aránylag nagyobb száma mellett, a Jungfrau hivatásának tudatos vállalása és megtartása a legnagyobb biztosítéka a házasságnak és az anyaságnak. Mit jelentene az a nemzetek életében, ha a házasságon kívül állók megvetnék a szűzi tisztaságot?

Nem kisebb érték azonban az sem, hogy utalnak az emberi személy önállóságára. Az anyaság sokszor feltűnhetik úgy, mint láncszem az emberi élet továbbadásában s emellett az egvényiség önértéke szenved hátrányt, ami megingatná az alapját a hitves megbecsülésének és az egyenjogúság elismerésének. De hogy a szűzi eszménynek mégis csak a vallás ad igazi tartalmat, az következik a női lelkület alkatából. Alapjellege az, hogy egész lényével valami vagy valaki felé fordul. Ha nem akarja érzelmi gazdagságát ember előtt feltárni, feltárhatja Teremtője előtt. S a nagy, de többnyire magukat megnevezni nem akaró mozgatóerők ebből a vallásos élményből származnak. A fátyol nem hiába lett a szűzi eszmény szimboluma. Munkájukat többnyire azoknál fejtik ki, akiket a nagy események félredobnak az útból, akiknek szeretetre, ápolásra, leereszkedésre és megértésre van szükségük. A fátyol nemcsak belső értéket takar, hanem élethivatást is. Utódok nem fogják emlegetni munkájukat, a történelem sem nagyon. Tehát újra nem marad más számunkra, mint tudatosan is az Isten jótékony napszámába állni.

A női természet ellenpólusa a férfi természetének. Ez a polaritás érvényesül a *hitvesi* viszonyban. Igazi kultúra csak a kettő együttműködése és kölcsönös kiegészítése révén jöhet létre. Éppen ezért minden olyan emancipációs törekvés, ahol a nő megfélemlítve nőiségéről a férfi működési körét akarja kisajátítani, halálos csapás a szellemi előrehaladásra is. Éppen ma általános az a panasz, hogy a nők nem tudják igazi női lényüket munkába állítani. Nem tagadható, hogy a természeti beállítottságot figyelmen kívül hagyók is sok helyen ki tudják fejteni erejüket, de nem igazi nőiségüket; azt, amire éppen a kultúrának szüksége volna: megőrizni tekinteteket a szép, a jó, a gyengéd s a meghitt családiasság iránt. Nagy felelősség terheli e téren a regényirodalmat, különösen a házasság problémájával foglalkozó regényeket, amelyek női ideál helyett amazonokat, egoizmussal és szeszéllyel teli lényeket rajzolnak. Ezek a nők mindenben magukat keresik; tehát a kép nemcsak az eszmény, hanem a természet ellen is vét, mert a nő veleszületett altruizmusánál fogva saját lelki tartalmát akarja adni. Ezt a vonást kellene a

regénynek csakúgy, mint az életnek tovább fejleszteni és megnevelni. Az élet elég szomorúan bizonyítja, hogy amelyik nő nem tudja magát átadni a családnak, a vallásnak, vagy valamilyen szívet-lelket kitöltő hivatásnak, az szinte szükségszerűen elbukik.

Az élethivatás harmadik mozzanata, az *anyaság*, tartalmilag magába foglalja a hitves hűségét, bizalmát és rendelkeznie kell az egyszer képviselt szüzi ideál előkelőségével. Az igazi anyasághoz azonban hozzájárul a legerősebb történelmi öntudat: ő az eszköze a történelem fennmaradásának. És minél inkább résztvesz Isten teremtő tevékenységében, annál nagyobbak kell lenni ennek az öntudatnak. Igaz, hogy ez a beleszólás a történelembe is hallgatag, mintha a fátyol, a női szimbólum, itt is megjelenék, de hangossá és kiáltóvá válik a pusztulás ott, ahol az anyák ezt a történelmi küldetést nem teljesítik. A nemzeti pusztulás mellett az egyéni tragikum abban áll, hogy az anyai mulasztással mind a három női eszményt sárba tiporják, tehát éppúgy elvesztik lábuk alól a talajt, mint az, aki eleve kizárt minden eszmény-valósítási kísérletet.

A család, erkölcs és női ideál alól való emancipálással szemben tehát az új, vagy ha úgy tetszik, a régi jelszó a *hazatalálás*. Megtalálni az igazi hivatást és megvalósítani az igazi eszményt. Az eszmény világa nem szűk, hanem hármast nyit meg a szemlélő előtt, ahol szerepe lehet a szabad elhatározásnak és hely marad a véletlennek is. Egyedül az önmagát emésztő kiábrándulásnak nincs jogosultsága és csak az önmagát kárpótolni akaró eszménycserélgetés nincs megengedve. Vannak esetek, amikor egyik eszmény a másik nélkül megvalósítható, de azokat egymás ellen kijátszani nem lehet.

Augusztus

1.

Bölcsek a napok, meg az éjszakák,
érik a nyár, a föld, a csend, a mák.

Érik az idő, mint nehéz gyümölcs.
A gyümölcsösben járkal most a bölcs:

csósz most a bölcs és lassan lépeget,
őrizgetvén a dús gyümölcsöket,

a nyári fényben fürdő földeket,
a hegyeket, a bokros völgyeket,

a csermelyeket és a réteket,
a báránfelhős, nyárikék eget.

Megy és megáll és elindul megint,
a dombtetőre érve szétekint,

figyelmét semmi nem kerüli el,
magányosan vár, éberén figyel,

talán az estét is megvárja itt,
a szívét őrzi és az álmait.

2.

Szelid vén dombok párnáin pihenve
idézem ezt a hangot,
akit a szél sodort utamba egyszer.
Te hang! Te nyári erdők hangja, jőjj!
Te titkos hang, te ismeretlen,
te zizzenő, lány üzenet,
te messzi, gazdátlan kiáltás,
te madárszó, te békedal,
te békedal,

te hang! te fák és tájak lelke, jőjj!
Jőjj és ne hagyd el már soha,
a szivemben visszhangosan terülj el,
merülj el bennem, ne kerülj el,
maradj velem, hegy-völgy üzenete,
mert elfelejtem nélküled, hogy én is,
az ember is a földből vétetett,
bozótból jött, akár a karcsú szarvas,
a ürge őz, vagy a cserebogár!

3.

Látod, ha nem figyelsz is,
üzennek most a csillagok.
Erdő felett is, városok felett is
égi jel ragyog.

Ne félj, a csillagok között
nem vagy te idegen:
az ég rajongó csillogása
lelkendezik a lelkeden.

Látod, ha nem figyelsz is,
az ég örökké ünnepel,
rajong, örül, lobog, világít
a csillagok fényeivel.

Örülj te is, lobogj és ünnepelj,
ne légy gyanakvó, fáradt!
Látod az egyszerű ég
boldog csillagokkal árad.

4.

— Fűvecske mért sírsz? Szép a szépidő!
Rádsüt a nap, jó fénnel fürdet ő,
kis testedet lágyan melengeti,
gyökeredet bőven megeteti,
simítja kedves, selymes arcodat,
könnyíti könnyű, réti harcodat!

— Bizony sírok, mert már beteg vagyok.
Esténként jönnek sűrű harmatok.
Láz jár már bennem, jön a nagy hideg,
jeges kezével úgy érinti meg
a szívemet, hogy selymem megremeg.
Ti nem érzitek, buta emberek?
Már esténként alattomos, gonosz
szél támad rám, szakít és ostoroz.
Ti nem érzitek meg az éjszakát?
Az éjszakák fanyar, vad szélszagát?
Ti nem látjátok még az árnyakat?
A barna foltokat a fák alatt?

— Várjatok csak, még egy-két pillanat:
s mind lehullnak a nyári csillagok.

5.

Forduló, késő nyáridő,
mézgyűjtő hónap, lomha csend . . .
A ház felett harmincegy fecske,
s harmincegy fáradt gólya leng.

Ó nyugtalan, kék, nyári fecskék:
harmincegy bucsuzó napok,
öreg gólyák: bölcs éjszakák,
már indulót leng a szárnyatok.

ifj. Ambrózy Ágoston

Az ostrom vége

Elbeszélés

Irta : Farkas Andor

Anyjától a Stefka becenevet kapta s láthatóan boldog volt vele.

A Stefánia név előkelő import volt — apja hozta a szomszédos hercegi uradalomból, hol a kulcsárságig vitte, — de túlságosan ríktó ahhoz, hogy leegyszerűsítés nélkül, a falusi leánynevek mezei bokrétájába beilleszthető legyen.

Én sem szólíthattam másként. Magamban ugyan sokszor neveztem Rezedának, mert a reseda odorata illata lengte körül. Hogy maga lehelte-é, vagy a ruhája árasztotta ezt az enyhe illatot, azt sohasem sikerült megtudnom.

Stefka sovány volt, tehát az én számomra előírásos; mert hiszen rajtam se igen látszott, hogy annakidején egyedül ostromoltam volna anyám emlőit.

Ami belső értékét illeti: abban sem volt különösebb hiba. Távolról sem tartozott a falusi libák elmaradottai közé. Sőt! Bolondja volt a kultúrának és olvasott is, ha olvasmányhoz juttattam. Talán ezért bizonyult olykor-olykor mulatságosan tudákosnak. De Istenem, ne inkább legyen egy eladólány tudákos, mint tudományos? A tudományosság szférája nem a mosoly országa, a tudákoság ellenben a humor egyik öntudatlan változata s mint ilyen az élet fűszere; én pedig akkoron fűszert kerestem, hogy legényéletem sovány kegyerét megízeshessem vele.

Stefka pedig jó illatú fűszernek ígérkezett.

De meg aztán — és itt az akkor is, ma is tisztán látó életbölcsesség beszél belőlem —: egy falusi segédjegyző, ha az önképzés terén vitte is valamire, botorul itélné meg társadalmi hovátartozandóságát, ha félszemével jóltáplált és ritka műveltségű udvari dámák citadellái felé kacsingatna.

Már hotykai alkirályságom első napjaiban megismertem s nyomban megállapítottam, hogy ő az esetem, vagy talán helyesebben: a végzetem.

A vele kapcsolatos tervezgetések közben csak az nyugtalanított, hogy Stefka kissé gögös és képzelődő teremtés volt. Gögje ta-

lán annak volt tulajdonítható, hogy szegről-végről atyafiságban voltak egy főbiztossal, de képzelődését egy pszichiáter sem tudta volna megmagyarázni.

Az volt a rögeszméje, hogy őt nem tartják tisztességesnek.

Ezzel az érthetetlen képzelődéssel nemcsak önmagát hozta kényes helyzetbe, de engem is, aki makulátlanul tisztességes szándékkal közeledtem felé. Ezt bizonyítja az is, hogy rendszerint akkor látogattam meg — tiszteletben tartván azt az aranyigazságot, hogy az aktákat pihentetni jó — mikor anyja két riskatehenük tejhözamával reggelenként a városba ment, ami, szerény nézetem szerint, hozzáférhetlensége hírének széleskörben való elterjedését eredményezhette csupán.

A hotykai intellektuellek titokzatos mosolyának észlelésekor ez a puritán felfogásom volt higgadtságom öre, melynek szülőanyja az országok támaszát, talpkövévé képező tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledől. . . Nos az én belső kis országom le nem fog dőlni. Stefka nemcsak fehérben, de fehérén is áll majd a pap elé és a titokzatos mosolyok a tisztelet kifejezésévé válnak majd a hotykai kajánok orcáján.

Egy nyári nap délelőttjén, szokás szerint megint kibontakoztak — Isten tudja, hányadszor — vágyaim galambszárnyai s hozzá segítettek.

Az ebédlőnek előléptetett konyhában álldogált az asztalnál s elmélázva ropogtatta a reggelitől megmaradt kenyérhéjdarabkákat.

A látvány felvillanyozott. Hátha galacsinná formálódik egy pár morzsa meleg ujjai között és megdob vele. Ezt biztató jelnek vettem volna, hisz a galacsín — dacára egyiptomi és alacsony származásának — már őseink korában is a szerelmi postás szerepét játszotta.

— Mi marad a cikuszoknak? — kezdtem benfentesen, tréfálkozva.

— Amit meghagyok — felelte mosolyogva.

Ha mosolygott, csodálatosan megszépült és megmelegedett az arca.

— Olyan szép most, Stefka, mint Csörcsill unokahuga — jegyeztem meg hatáshajhászóan, a háborús idők címtárából egy nevet kiragadva.

— Ki az a Csörcsill? kérdezte.

Rettenetes kérdés volt. Ez az én Stefkám, ügylátszik, azt sem tudja, hogy új világháború rengeti a földrészeket, a tengereket s hogy ebben a pokoli párbajban Csörcsill úr az egyik ádáz dirigens.

Mit válaszoljak neki? Talán a versaillesi szerződésen kezdjem?

— Hogy ki az a Csörccsill? Az, Stefka, egy vasbaöltözött temérdek férfiú, de huga. . . ah a huga csodálatosan légies valaki. Olyan, mint . . .

— Mint a megboldogult uradalmi kulcsár Stefka lánya, ugye? No, vigyázzon, mert még el talál illanni — vágott közbe utólérhetetlen bájjal.

— Utána illanok, habozás nélkül. Mert Herczeg Ferenc szerint: nincs szebb a csillagos ég alatt, mint a tett — halmoztam tovább olvasottságom bizonyosságait (Hiszen, ha a szellemi arzenálomból kiragadott fegyverekkel nem győzők, nem érek célt az átkaroló támadással sem.)

— Rém hercig maga, Béni, ezzel az örökös széptevéssel és ezzel az elképpesztő tudományosságával.

Szemernyit elpirosodott, mint ahogy elpárásodik a pápaszem lencséje az ember orrán, ha téli zimankóból fűtött szoba melegébe kerül.

— Nekem pedig — és ezt nem azért mondom, mintha a négy polgárim nagyravágyóvá tett volna, — szerfelett imponálnak a zsúfolt koponyájú emberek.

— Hát igaz, olvastam valami keveset, amint maga is tudja — mondtam szerényen. De most már nem nagyon kellene a könyvek, az újságok, mert én örökösen a maga beszédes szép szemeiből szeretnék olvasgatni.

— Nohát ez igazán megható, de egyúttal azt is bizonyítja, hogy maga, Cukkerlí (ezt a becenevet meg ő prezentelte nekem huszonnegyedik születésnapomon) csélcsap egy emberke.

— Hogyan? — kérdeztem megütközve.

— Tegnap, lássa, nálunk járt egy igen előkelő úr, bizonyos Salgó Alfréd nevezetű cuki fiatalember. Fehérneműben utazott ide Hotykára. Az aztán egészen másvalaki volt. Itt előttem esküdött örök hűséget. . .

— Szentisten!

— . . . a magasabb kultúrának. Úgv ömlött Alfrédből (már csak így mondtam) Ady meg Zerkovitz, hogy a szédülés környékezett.

— Danolt is? kérdeztem tompán.

— Gyönyörűen — lehelte Stefka.

Maró gúny tört ki belőlem:

— S bizonyosan mértéket is vett magáról. Ah, én ismerem őt. Ismerem az egész atyafiságát. Náluk így szédítenek a hímek. Gyö-

nyörűen danolt is. Sőt trillázott. Hát persze. Maga pedig szentül hiszi most, hogy ez az Alfréd úr Orfeusz második kiadásban, kinek a hangjától az elizeumi virányokon fallá rendezkednek a kövek s felépül Csongor és Tünde palotája a gyönyörfával szemben —, kevertem össze keserűségemben tücsköt-bogarat a mitológiából és egyik remekírónkból elegyest.

Stefka kerekrenyilt szemekkel bámult ki az ablakon s szótlannul ropogtatott egy ízesebb darabka kenyérhajat.

— Nézze Stefka! Én az éneklést a kántorokra, meg a madarakra bízom. Én nem szédítem magát. Nekem itt a földön vannak becsületes szándékaim, nem a levegőben. Maga egy kissé — sovány.

Stefka felszisszent:

— Mit beszél? Én sovány vagyok? Hát ez mi? — összekapta derekán az otthonkáját, nyilván a plasztikai hatás kedvéért, és penderített egyet magán. "Aztán méltatlankodva pergette gyöngyfogai közül:

— Miért nem mondja, hogy ösztövé, hogy nyiszlett vagyok; hogy olyan vagyok, mint egy lószőrrel agyonreszelt hegedűhúr s maholnap elszakadok! No, hallja, Alfréd sokkal szebbeket mondott nekem. Hátiszen nem mondom, — tette hozzá gögösen — ez érthető is. Nagyvárosi ember, úgy beszél, ahogy öltözködik és fészülködik: választkoschan.

— És aztán miket beszélt, például?

— Azt, például, hogy perszóna manyifika vagyok. Tudja, hogy mit jelent ez a kifejezés, hékám?

— Tudom. Azt jelenti, hogy: közönséges személy — feleltem arcátlanul.

— Hazudik! — csattant fel Stefka hamisítatlan konyhai hangnemben és olyan átütő erejű hangon, mintha mostanában végzett volna el valamiféle hangképző tanfolyamot.

— Talán csak föllenttettem, a saját érdekében — magyarázkodtam kissé gyámoltalanul.

— Az én tisztességem fehér szobájában ne dáridózzék a maga föllentgető terve, Benjamin úr! Megkérdezheti a hotykai erdők madaraitól, hogy mikor a nagyobbik Meczner fiú megkocsikáztatott az iharosban, megvolt-e köztünk az a bizonyos arasznyi távolság, vagy nem.

— Hiszem, Stefka, hogy megvolt. És nem kérdezem meg a kerülőt sem. De ha már éppen az erdőről beszél, megvallom, hogy ott szeretnék építeni a klivlandi nagynénémtől kapott pénzecskén egy kis erdei lakot, ahol meghúzódhatnánk. Olyat, amilyet a költő

énekelt meg. Görcsös ágú bükk tövében vízmosásos bürüje alatt, ahová nem jut el a vásári nép zúgása. . .

— S élnénk édesgyökeren, hogy még soványabb legyek, nemde ?

— Ó, dehogy ! Tartanánk egy kecskét, annak a tejét inná s nekigömbölyödnék, Stefka. Szép formái megtelnének és a csízek. . .

Stefka összevont szemöldökkel, türelmetlenül vágott megint közbe :

— Hagyja el, kérem, hagyja el ! Nekem a görcsös bükk, meg bürü nem megfelelő környezet. És kecskét sem fejtem soha.

— De Stefka !

— Ne folytassa ! És hagyjon magamra. Két napig látni sem akarom. Különben is el leszek foglalva a kelengyém rendezgetésével. Ezalatt meglátogathatná talán azokat a csízeket.

Mit tehettem volna egyebet : engedelmeskedtem. És meglátogattam azokat a csízeket.

A száműzetés ideje háborgások és töprengések között telt el.

Már-már azon a ponton voltam, hogy felbérelek valakit, aki majd kémkedik is, cselekszik is helyettem, mert Alfréd, a cuki fiatalember, álmomban a kentaurokra emlékeztető csodalény képében jelent meg nekem : testének alsó fele emberi formát mutatott, melyből óriási keselyű nőtt ki, szájában a kulcsárné csupasznakú csirkéjével.

De aztán, egészen váratlanul, segítségemre jött a józanabb és bölcsőbb énem, s a sorsra bíztam szívügyem elintézését.

Nem sokáig kellett várnom.

A két nap elteltével, a szokott időben, benyitottam a nekem oly kedves özvegyi hajlékba.

Rossz sejtelveim nem csaltak : Stefkát nem találtam otthon. Csak az anyja szomorkodott a konyhában s bámult maga elé meredt szemekkel.

Mikor benyitottam, felemelte a fejét, aztán a tenyerébe ejtette és hangtalan sírásba kezdett.

— Elment, ugye ? — kérdeztem magamra erőszakolt nyugalommal, mert gondolatban Alfrédet fojtogattam.

— El — nyögte az asszony. — Ma hajnalban vitte el aúton az a karvalypofájú, ki két nappal ezelőtt itt járt. Hogy verje meg a Teremtő mind a két kezével !

Stefka tehát csakugyan légius valakinek bizonyult és — elillant.

A hétköznapi történetek száma eggyel szaporodott.

Csak két év múltán jött haza. Nem autó hozta, gyalogosan osont be a faluba egy kora őszi estén, kifestve és talán soványabban, mint valaha.

De én a kecsketejet ezúttal nem ajánlhattam neki. Azt már elsőszülött fiam szürcsölgette édesdeden.

Az örök pataki diák

Irta: Trócsányi Zoltán

Amikor a végzett diák az elszakadás pillanatának érzékeny hangulatával búcsút vesz az Alma Matertől, fogadalmat tesz, hogy örökre hű fia marad az iskolának, mindig hálával és szeretettel fog gondolni rá s hagyományait féltő gonddal fogja megőrizni szívében. Ez a nem hivatalos fogadalom valóságos eskü, melyet a legtöbb diák komolyan vesz és soha, élete végéig meg nem szeg.

A diákévek, a rózsaszínű ifjúkor emlékeinek ápolása különféleképpen nyilatkozik aztán meg. Az egyik alapítványokat tesz, a másik, mint életének hőskorát legendákkal szövö körül, a harmadik sűrűn felkeresi a várost, melyben tudománnyal, ismeretekkel együtt az első nagy élményeket kapta az élettől s van olyan, aki kerülve a szívszorogató meghatottságot, még a tíz-húsz éves találkozókra is fél elmenni. Van aztán olyan is, aki az élet új formái között azt is elfelejti, hogy diák volt és soha nem ringatja vissza magát az iskola padjai közé. Ezek rendszerint azok közül kerülnek ki, akiket az iskolában görögből, vagy matematikából „üldöztek”.

Nem nehéz kitalálni, hogy amikor a volt diák típusát próbálom megrajzolni, a pataki diákokra gondolok, a cím alapján olvasóim közül többen ki is találták már, hogy az örök pataki diák, akiről meg akarok emlékezni, nem lehet más, mint túlkorán elmúlt kedves barátunk, Sárospatak, Felső- és Alsó-Zemplén megye levegőjének, szeleinek, felhőinek, országútjainak, s a maga ifjúkori ábrándjainak melegszívű költője.

A pataki diákélet, a zempléni falu, a világbáború és a kurucok — ezek azok a területek, melyek felett költői képzelete állandóan lebegett s amelyektől elszakadni és amelyeken túlszállani nem akart és nem tudott. De bármiről írt is, szemlélete a pataki diáké volt, ahogy ő szerette nevezni magát és barátait: „a pataki mendűr”, kinek étetszemlélete, az ő meggyőződése szerint, a leghelyesebb és legegészségesebb. S amikor már az élet felsőbb emeleteiről nézett vissza a távlat miatt eltörpült falusi tornyokra, házakra, vagy hírneves pataki diákokra és fölényes humorral fokozta le saját rajongását a valóságig, s amikor a hetvenkedő pataki diák, vagy

zempléni paraszt karikatúrájával hangos hahotát fakasztott ki belőlünk, akkor is éreztük, hogy ő ezeket az embereket, ezeket az emlékeket szereti, nagyon szereti.

Hangja nem egyszer csuklik sírásba, és észrevétlenül, váratlanul szorongatja meg olvasói lelkét, amikor az alkohol egyik-másik hajótöröttjének torzképszerű megrajzolása közben tolsztoji szeretettel simogatja meg és mutat rá ember, elesett, elbukott, sajnálatunkra méltó ember voltára.

Ha találkozott vele volt pataki diák, az volt első kérdése: mikor voltál otthon? — Számontartotta, figyelte a nyugdíjba vonult és új pataki tanárokat, sorsukat, családi körülményeiket, munkásságukat. Patak társadalma az ő családja volt, melynek tagjai iránt úgy érdeklődött, mint családtagok iránt szokás. Életének, írói munkásságának jelszava, mottója Patak volt. Sárospatak és Zemplén megye hangulatainak halhatatlan költője, jellegzetes alakjainak biztoskezü festője vagy torzkép-rajzolója. Amit írt, azért oly művészi, mert a szívéből, szíve emlékeiből írta. Azért közvetlen és üde, mert témáit nem kereste, hanem abban a pillanatban fogta el őket, amikor lelke mélyén, ahol szunnyadtak, felébredtek s a feledés ködéből kiemelkedtek.

Komáromi János, bár már néhány éve eltávozott közülünk, ma is él. Nemcsak köztünk, volt pataki diákok közt, hanem az egész magyarság szívében. De elsősorban a miénk, a mi testvérünk. A mi érzéseink, hangulataink, gyermek-ifjúkori örömeink és hahotáink írója, akinek kedves, bozontos nagy feje képzeletünk előtt ha megjelenik, könnyezve mosolyodunk el:

— Szervusz, örök pataki diák.

A zempléni harcok 1914 novemberében

Írta : Marton László

A második lebergi csata után Conrád 1914. szeptember 11-én adta ki az osztrák-magyar haderők visszavonulására a parancsot, szeptember közepén már az orosz járőrök a Kárpátok hágói előtt állanak, amelyeket többnyire csak gyengén felszerelt, idősebb népfelkelők védenek. Ha az orosz hadvezetőségnek most gyors és eredményes hadművelettel sikerült volna elárasztani a *fedezetlenül hagyott* Magyarországot, akkor rövidesen befejeződik a háború. Azonban hála Istennek, nem ismerte fel a kínálkozó lehetőséget.

Szeptember 24-től az orosz túlerő megszállja a hágókat és Ung, Bereg s Máramaros vármegyék egy részét, sőt portyázói Beszterce-Naszódba is beütnek. Ez volt az oroszok *első betörése Magyarországra*. Nem sokáig tartott, október első hetében mindenütt kiverik az ellenséget.

Igy indulnak meg a *kárpáti harcok*, amelyek a gorlicei áttörésig, 1915. május elejéig tartanak. Főbb szakaszai :

karácsonyi kárpáti csata, 1914. dec. 18-tól 1915. jan. 19-ig,

téli kárpáti csata, 1915. jan. 23-tól márc. 18-ig,

húsvéti kárpáti csata 1915. márc. 20-tól ápr. 25-ig.

Az első orosz betörés nem érintette Zemplén vármegyét.

Ennek a határán csak 1914. november harmadik hetében jelent meg első ízben az ellenség, s „a felső négy járásba beözönlő oroszok oly rohamos gyorsasággal lepték el a községeket, hogy azoknak hatósági kilakoltatása el sem volt rendelhető, úgy, hogy a legtöbb községben a lakosság, az intelligensebb elemeket kivéve, helyén maradt”. (A zempléni alispáni jelentés „Adalékok Zemplén-vármegye Történetéhez” c. folyóirat 1915. évf.-ban.)

Az oroszok *második betörése* idején Zemplén földjén dúltak a legnagyobb harcok, s itt nyomult be legmélyebben az ellenség. A duklai horpadáshoz való közelsége, valamint a Laborc és az ebbe ömlő Círóka patak előnyomulásra kedvező völgye — egyben erő-

ink elégtelensége — okozták, hogy az ellenség oly hamar előzönlötte Felső-Zemplént és Homonnáig jöhetett be.

A központi hatalmak hadműveleti terve szerint 1914 novemberében a Kárpátok átjáróit a Tilici- és Uzsoki-hágó között a 3. hadsereg védelmezte Boroevics gytbk. parancsnoksága alatt. Ehhez csatlakozott — bezárólag a Vereckei-szorostól délkeletre — Pflanzner-Baltin hadseregcsoportja.

A Boroevics hadsereg egyes részei 1914 november közepén :

IX. hdt. : a hds. balszárnyán, Zboró útcsoportjánál (Ondava és Vizluka forrásai körüli gerincen.)

III. hdt. : a duklai horpadásban.

VII. hdt. : Mezölaborcnál a vasutvonalat és Sanokról vezető utat zárta el. *Parancsnoka nov. 27-től József fhg. ltbk.*

Krautwald altb. csoportja : Liskoról a Ciróka-patak völgyébe vezető utat védte. Nov. közepén ide tartozott : a 34. ho. (61., 96., 29., 43. gy. e. ; 21. táb. á. ü. ; 7|II. táb. tar. oszt.), a 40 nfk. zlj. A csoport később kibővült.

Báró Karg altb. (nov. 25-től dec. 3-ig Szurmaj altb.) csoportja : Az Ung völgyét zárta el Uzsoknál.

A kárpáti arcvonalon az oroszok nov. 15-én kezdik a támadást, ekkor az egész 3. hds. nagyjában a magyar határ mentén áll. Nov. 20-a után az ellenséges nyomás egyre erősebb lesz.

Az o.-m. 3. hds.-gel szemben csak a 8. orosz hds. állott, mely Przemysl mindkét oldalán előnyomulva a Kárpátokba követi a mi erőinket, melyek az ellenséges nyomás alatt a gerincvonalától fokozatosan beljebb húzódnak.

A szemben álló két hds. 1914 novemberi hadműveletei közül minket a 3. hds. közepe és jobbszárnya ellen irányuló orosz erőfeszítések érdekelnek, ebből is főként azok, melyek Zemplén vm. határán, illetőleg területén zajlottak le. Ilyen a homonnai betörés, valamint Homonna visszafoglalására irányuló ellentámadásunk is.

Az oroszok elfoglalják Homonnát

Az orosz túlerő hatása alatt a gyenge Krautwald-csoport Cisna felől a Ciróka-patak mentén visszavonult. Az oroszok így a VII. hdt. és Karg-csoport között két hadosztállyal (48. és 49. ho., melyek a XXIV. hdt.-hez tartoztak) benyomultak. Ez a betörés a Hadilevéltár VII. kötete szerint elszigetelt vállalkozás volt, melyet a szomszédok nem is támogattak ; az orosz felsőbb vezetés szándéka

ugyanis az volt, hogy ezúttal az egyes harccsoportok ne távolodjanak el a Kárpátok gerincvonalától. [Hadilevéltár VII. köt. 307. lapján: „A Homonna-i betörés (Bruszilov) egyik alparancsnokának elhamarkodott cselekvése volt.”]

A Krautwald-csoport visszavonulása folyamán az alábbi helyzeteket érte el:

Nov. 16—19. napokon lefolyt harcok után a Kárpátok gerincvonalára hátrál.

Nov. 20. Krautwald altb. a Zemplénoroszi-hágóról, miután azt megfogyott és elcsigázott erőivel tartani nem tudta, csapatainak zömével *Cirókaófalva-Méhesfalva* vonalába vonult vissza; balszárnya *Vendégit* érte el. *Cirókaófalunál* csatlakozott az 1. lov. ho., amely véres harcban késleltette az orosz tömegek előnyomulását.

Nov. 21. Az 1. lov. ho. egy része véres közelharc után *Takcsányra* ment, más része Darán át visszavonult. Ugyancsak *Takcsányra* húzódott vissza a csoport bal- és jobbszárnya is.

Nov. 21. A visszavonulás folytatódik *Szinnára*.

Nov. 22. *Szinna* után *Nagykemence-Udva* vonalában akart a csoport ellenállást kifejteni, de *Koskócnál* egy beékelődő orosz csoport (49. ho. és egy komb. kozák lov. ho.) elérte a *Laborc* völgyét, ezért

Nov. 23. Krautwald altb. *Helmecke-Barkó-Homonnazávod* vonalába ment vissza csapataival s „a *Kassa* felé vezető utakat a következő csoportosításban zárta le: a *Laborcza*-tól keletre egész *Helmecke*-ig két zászlóalj, *Barkónál* négy zászlóalj és a tüzérség zöme, *Homonnazávodnál* az 1. lov. ho. és két zászlóalj.” (Hadilevéltár VII. kötet 280. lap.) — Tehát, ha nehéz szívvel is, de fel kellett adni *Homonnát*, mert különben a csoport a *Laborc* és *Ciróka-patak* mentén előretörő orosz erők közé kerül. Az oroszok nov. 23-án este érték el *Homonnát*.

A vitéz debreceni 39. gy. e. egyik zászlóalja (Zeiss-zlj.) ekkoriban a Krautwald-csoportban harcolt. Visszavonulási útja a következő: *Solinka-Zellőn* át *Vendégi faluig* (nov. 20.) ment vissza, s innen kemény harcok között *Méhesfalván* át nov. 21-én *Szinnára*, 22-én *Cirókabélára* ért; 23-án *Nagykemencénél* küzdött a nyomában lévő

ellenséggel, majd a Ciróka völgyén át elérte a Laborc völgyét. (Lépes-Mátéfy: „39. gy. e. története.”)

A szomszédok (VII. hdt. és Karg-csoport) kísérletet tettek, hogy a Krautwald-csoporton segítsenek, de eredménye nem lett.

Az orosz túlerő hozta magával, hogy az Uzsoki-hágó védői (Karg. cs.) nov. 18-án *Havasköz-Malomrét-Patakújfalu* vonalába jöttek vissza.

Az állandó támadásoknak kitett s Homonna felől hátában is veszélyeztetett VII. hdt, a Palotai- és Lupkowi-hágó elvesztése után a Laborc nyugati partjára vonul vissza (nov. 23).

A Kárpátokba nyomuló oroszok többször megkerülték a védett átjárókat, s meglepetésszerűen járatlan hegyi utakon, erdős területeken törtek előre, melyek védelme nem volt előkészítve. Azt az elvet követték, mely a H. Sz.-unkban is kifejezésre jut: „A szoros ellen való *támadásnál* igyekezzünk arra, hogy a védő megkerülésével vagy átkarolásával érjük el a döntést.” — Hátránya ennek azonban, hogy legtöbbször sok idő- és erővesztéssel jár. Másrészt az ellenfél a „megkerülés megakadályozására előgondoskodásokat tehet.” (Műszaki zárás!)

Krautwald- és Szurmay-csoport ellentámadása

Nov. 24. A 3. hds. jobbszárnyára erősítések érkeznek gyenge tűzértséggel. Az Ung folyó felől oldaltámadás éri az oroszokat, így Homonnáról nem folytathatták tovább előnyomulásukat. Támadásuk megtorpant.

Nov. 25. A 200. és 201. h. dd. egy-egy ezrede érkezett Őrmezőre. — Hajnalban a Karg-csoport vezetését *Szurmay altb. vette át.* Este visszafoglalják Takcsányt.

(Szurmay amikor megköszönte Boroevics bizalmát, hogy az egész *ungvölgyi hadseregcsoport* parancsnokságát rábízta, tájékoztatta is szándékáról felettesét:

„. . . Az ujjammal a térképen egy nyilat húztam Cirókaófalutól Méhesfalváig, az oroszok által elfoglalt zsákalakú terület közepe felé, azzal a kijelentéssel, hogy erre fogom megcsipni az oroszot” — írja Szurmay „A magyar katona a Kárpátokban” c. szép könyvében.

Nov. 26-án este már megpróbálkozott ezzel az *eredeti szándékával*, mert látta, hogy az orosz ott a leg-

gyengébb és támadást sem vár. Erről a következőket írja :

„Az oroszoknak Homonnánál és Szinnánál forró lett a talaj lábuk alatt, amidőn 27-én hátukban Méhesfalva irányából a harci zajt hallották. Oly sebbel-lobbal vonult el innen az egész XXIV. orosz hadtest a következő éjjelen, hogy az oroszok eddigi szokásuk ellenére még az elesetteket sem temették el — otthagytak közöttük egy tüzérezredet is — és csak a magyar határon túl állottak meg újból.“

Boroevics fellélezett, amikor a szinni eseményekről nov. 28-án Szurmay jelentését megkapta.)

- Nov. 26. Az orosz 49. ho. tartja magát ugyan, de Lehmann altb. (Szurmay-csoport) Cirókaófalva és Nagypolány-ig jutott. A Krautwald-csoport jobbszárnya bontakozik.
- Nov. 27. Krautwald-csoport támadása : a főerő a mezőlaborci műúton és attól nyugatra. A balszárny is érvényesül. Lehetőség a kétoldali átkarolásra és a 49. ho. bekerítésére ; az az ellenség azonban a mezőlaborci úton elvonulva kisiklott. A csoport balszárnya késő este elérte Jánosvágását és Alsólászlófalvát, a jobbszárny Felsőkörtvélyest.
- Nov. 27—28. éjjel az orosz utóvédek a bekerítés veszélyének ellenére is kitartottak.
- Nov. 28. Krautwald altb Homonnát arcban és két oldalról megtámadja. Reggel bevonul a városba. — Szurmay altb. elfoglalja Szinnát.
A VII. hdt. és Krautwald-csoport között az 1. lov. ho. és az 5. h. lov. ho. támadja a visszavonuló oroszok oldalát és hátát.
- Nov. 29. Megtörik az orosz ellenállás. Krautwald-csoport több oszlopban folytatta az üldözést :
- Nov. 30. Barbini tbk. a 34. ho.-lyal és három honv. zászlóaljjal (406., 407. és 410.) a Laborc völgyében,
Kornhaber altb. a 12 zlj.-ből álló hadosztályával Papházán át Virava völgyében, Birkenhain tbk. Alsóalmád irányában,
Sioledea ezds. honv. zászlóaljaival a Laborctól nyugatra haladt.
- Dec. 1. Krautwald-csoport Hegyescsaba-Virava-Felsőalmád vona-

lába, Szurmay-csoport Telepóc-Zemplénoroszi-ig jutott.

A Zeiss-zlj — melynek a visszavonulását az előző részben ismertettük — a megindult támadás folyamán a Birkenhain-csoportban harcolt. Nov. 26-án Ordasfalvánál visszavetette az ellenséget s megközelítette Kiskemencét. Nov. 28-án a Ciróka völgyében előbbrejutva, 29-én Szinnán, Tüskésen át Tölgyesre menetelt. Aztán Izbugyarokitón áthaladva másnap Hegyescsabát érte el. („39. gy. e. története“.)

Krautwald- és Szurmay-csoport előnyomulása már nem tudta megjavítani a balszárny (Colerus-csoport) és a közép (VII. hdt.) helyzetét.

A VII. hdt. — mely korábban annyi heves orosz támadásnak ellenállott — megingott; nov. 27-én a Duklai-horpadás is az ellenség kezébe kerül. A hdt. nem tudja tartani a Laborctól nyugatra (Mezőlaborc magasságában) elfoglalt állásait, és

nov. 25. Variháza-Hegyesbisztra-Hlimce,

nov. 28. Nagytavas-Havaj-Korumkó védelmi vonalába megy vissza.

Dec. 2. A VII. hdt.-et Sztropkótól délre vonták vissza: a 20. ho.-nak Nagyberezsnýére, a 17. h. ho.-nak Turányra kellett menetelni.

A kárpáti harcok fényesen igazolják a magyar csapatok hősi magatartását. *Bruszilov* kiemeli emlékirataiban, hogy a súlyos novemberi harcok folyamán „kiváltképpen a magyarok védték borzalmas és kétségbeesett elszántsággal a magyar síksághoz vezető kapukat. . .“

Az ellenséges hadvezér szavai mindennél többet mondanak!

A fenti tanulmány részlet egy nagyobb munkából. Sajnos, a homonnai betörést, valamint a Krautwald- és Szurmay-csoport ellentámadását szemléltető vázlatok kliséi nem készültek el. Kérem az olvasót, ha érdeklik a világháborús zempléni harcok, vegye elő Zemplén vm. térképét, s azon nyomon kísérheti az eseményeket.

F o r r á s m u n k á k :

Zemplén vm. alispánjának 1915. évi jelentése („Adalékok Zemplénumegye Történetéhez“ c. folyóirat 1915. évf., Sátoraljaújhely).

A nagy háború írásban és képműben c. sorozat I. és II. kötet (Bp., évszám nélkül).

Czékus Z. : Az 1914-18. évi világháború összefoglaló történelme, II. köt. (Bp. 1926)

„A világháború 1914—1918“ (A m. kir. Hadilevéltár kiadványa, VII. köt. Bp. 1937)

Lépes-Mátéfy: 39. gy. e. története. Debrecen, 1939.

Vitéz uzsoki Szurmay Sándor báró : A magyar katona a Kárpátokban. Bp. 1940.

FIGYELŐ

Irodalmi központok.

A Fáy András Társaság igen súlyos időkben alakult meg. Amidőn a létfenntartás problémái, nagy történelmi válságok foglalják le az emberek érdeklődési körét, irodalmi és művészeti kérdések másodrendűvé sülyednek. Ha az existenciális föltételeket a kenyérhez hasonlítjuk, akkor az irodalmat és a művészetet a kenyér illata szimbolizálhatja, ami ugyan szintén fontos, mert az illat árulja el a kenyérnek a jóságát, de ahhoz, hogy illat fejlődjön ki, elsősorban is kenyérre van szükség.

Irodalmi szempontból Társaságunk megalakulása a tizenkettedik órában történt. A múlt század elején irodalmi központ létesítése volt a jelszó, mert ezek között a viszonyok között éppen arra volt a legnagyobb szükség. Ma az ellenkező jelszavak között kell élnünk. Mindenkinek látnia kell az uniformizálás veszedelmeit. Sem az angol, sem a német közszellemnek nem ártott az meg, hogy egyidőben több művészeti iskola, több irodalmi központ alakult náluk meg. A surlódás a szellem számára éppolyan, mint az éles kardok összeverése:

szikrák fognak kipattanni belőlük, magában minden kard csak rozsdásodik. Több irodalmi központ bizonyára nem tűri meg a rozsdát, sem az egyoldalúságot, amely irodalomnak és művészetnek kikerülhetetlen pangása, elnépszerűtlenedése. Ez esetben már komoly a baj valahol, s a nemzeti szellem előbb-utóbb súlyosan megbetegszik.

Ha valamely irodalmi központról például azt hallanók, hogy az ottani írók túlnyomó részben a szexuális kérdés bődultjai, csak ezt látják és főzögetik, a tisztább érzésű közönség bizonyára más központ után vágyódnék.

Ha az írókat a szerkesztők és a kritika csak a divatban lévő társadalmi osztály szerint értékelnék, a nemzet abszolút érdekeit osztályuralomnak, klikk szempontoknak áldoznák fel, az irodalom Nagy-moguljai osztály- és csoport érdekek szerint ütnék lovaggá az ifju Titánokat, az egyik szerint csak az számítana írónak, aki csak a napi problémákat látja, másik szerint, aki csak a szalónok látóhatárait ismeri, a nemzet, a korszak, a viszonyok vajadásait, az általános emberi

feladatokat és célokat észre sem veszi, vagy csak a maga pártkaszinója szerint ítéli meg, akkor az a nagytekintetű irodalmi központ ne síránkozzék, ha kérelhetetlenül operáló asztalra kell vinni. Ha a költők hivatásukat csak ebben látnák, hogy erőszakolt képeket sorakoztassanak egymás mellé, nem törődve azzal, hogy azok a képek hozzá illenek-e az illető dologhoz, vagy tárgykörhöz, fel tudják-e költeni a tárgyak hangulatát, vagy éppen ellenkezőleg még a föléledni akaró hangulatot is tönkreteszik; ha az írók és szerkesztők az üzlet és aranyborjú körül járnának kánkánt; ha nem éreznék hivatásuk felelősségét nemzetükkel szemben; ha minden vonalon elhalványodna az a tudat, hogy az irodalom a nemzet lelkiismerete: akkor már csakugyan elmúlt a tizenkettedik óra.

Szerencsére még nem vagyunk itt, de bizonyos, hogy közeledünk felé. A Fáy András Társaság olyat ugyan nem hisz magáról, hogy egyedül is képes megállítani a nagy romlást, de mindenesetre hozzájárul ahhoz, hogy új értékek, új felfogás, új szín vonuljon be vele a nemzet szellemi életébe.

Sárosataki, Novák Sándor
Jókai Mór kiadatlan levele

Vitéz dr. Lukátsné Sebeők Márta, Társaságunk 1. tagja birtokában van egy e-

redeti Jókai-levél, melyet tagtársunk apósa-hoz: Lukáts Béla v kereskedelmiügyi miniszterhez intézett a világhírű magyar író, a milléniumi évet közvetlenül megelőző időben, a Feszty-körkép párisi kiállítása tárgyában.

A levél szövege a következő:

Kegyelmes Uram: Kedves Barátom: Feszty Árpád, vöm, óhajtana Nálad kihallgatást nyerni, milleniumi kiállítási ügyben. Szép terve van, mely életre való s nem kerül a kormánynak semmi áldozatba. Kérlek, légy kegyes valami időt szakítani számára s a napot és órát tudatni vele, melyben elfogadhatod. Lakik Bajza utca 19/B. alatti házában.

Legmélyebb tisztelettel maradok
 Budapest 1894. jún. 30.

igazi hived és szolgád:
 Dr. Jókai Móricz.

Közzöltük ezt a levelet, mert előkészítője volt annak a hatalmas sikernek, melyet a párisi világiállításon a „Magyarok bejövetele” c. Feszty-körkép aratott (s amelyet azóta a franciák elfeledtek), tehát kultúrtörténeti adalék.

Hogy e megállapításhoz még pár szavas kommentárt is fűzünk, annak az a feltevésünk az oka, hogy valószínűen lesznek sokan, akik a levél befejezésén megütköznek: „... szolgád” J. M.

— Micsoda szervilizmus! — mondják majd talán azok akik — míg honvédeink muszkaföldön véreznek — arról csevegnek, hogy az „alászolgája” köszöntési mód mennyire nem illik csárdás kis kalapunkhoz.

A levél hagnemének magyarázatául megszólaltatjuk Mikszáthot, aki ezt írta a nagyságos költőfejedelemtől:

A szerénysége (más egyéni tulajdona nem!) érdemelt némi gáncsot. Mert ha egy miniszter vagy egy úr a parlament folyósóján megszólította, ez a nagy ember eltelejtette, ki ő, hogy minden szokás ellenére felállt, mert úgy hitte, hogy csak állva beszélhet velük.

Ime, a magyarázat. Tessék elfogadni Jókai mentségéül. Talán megérdemli.

Zempléni mondák

Karád határában van egy tófenék; a nép Szent István palástjának hívja. Állítólag a Rákóczi ménesei legeltek itt. Még izsapijában is hal van. Nagyon sok fű terem rajta.

Bodrogkereszturi rege szerint itt tündérek laktak s aranylabdával játszottak. Egyszer a labda beleesett a Bodrogba. Ekkor a tündérek eltűntek.

A *harangodi* síkságon egyszer elsülyedt egy harang. S valahányszor veszély közeledik a vidékre, mindig megszólal a mélységben. (Ugyanezt beszélik *Gesztely* vidékéről is, ahol földrengés pusztította el a falut és a harangokat.)

Bodrogolasi mellett egy földterületet Csókföldjének neveznek. Állítólag Báthori Zsófia egy csókért adta oda a papoknak.

Három hegyaljai városról is (Mád, Szerencs, Tállya) érdekes rege szól. Állítólag Árpád ezt mondta volna: *Ma ad* az Isten szerencsét e tájon.

Szerencs körül van egy hegy; köveiről a nép azt regéli, hogy kövévált juhnyáj.

Monok táján van egy kőszikla; itt a néprege szerint egy pártatolvaj leány vált kővé.

Újhely körül állt a Gyilkos kocsmá. Itt ölte volna meg magát Ulrik, az újhelyi vár kapitánya, aki Ráskai Magdát elárulta.

A *Patak* melletti Királyhegyről nézte volna végig Mátyás Rozgonyi csatáját a csehek ellen, akiknek vezéreit az Akasztódombon húzták fel. A Hercegekút felé eső Halastó nevű víz csak színleg volt halastó; valójában a vár-árok vízzel való elárasztására szolgált.

Vámosújfalu jegyzője jáspis gyanánt hitvány kavicsot küldött Mária Teréziának.

A *pataki várat* Borsival alagút kötötte össze. Állítólag ezen át menekült el Rákóczi fordított patkós lovon.

Patak körül van az Ördög-arany lapos. A néphit szerint itt sok aranyat ásott el az ördög,

Bodrogalom közelében van a Var János-tó. Ez egy pákásztól kapta a nevét, aki a törököket úgy szállította át rajta, hogy egyenkint vízbefojtotta őket. (Folyt. köv.)

Közlő: *Gulyás József*

Könyvkereskedőcég a Fáy-kultusz szolgálatában

Felhívjuk a F. A. T. tagjainak és folyóiratunk olvasóinak figyelmét arra, hogy Ranschburg Gusztáv könyvkereskedő és antiquáriusnál (Bp. VI. Ferenctek-tere 2.) Fáy András műveiből a következők kaphatók:

1. Fáy A. eredeti meséi és aphorismái, 2. Újabb mesék és aphorismák, 3. Hasznos házi jegyzetek, 4. A jelenkorban összeállítások a hon legközelebb teendői közül, 5. Búzavirágok és kalászkok, 6. Összes beszélyei, 7. A Béltekyház, 8. Attila. A könyvek árai címeik sorrendjében: 1—3-ig egybekötve 50 P., 4—8-ig 8, 15, 12, 10 és 6 pengő.

A FÁY ANDRÁS TÁRSASÁG ÉLETE

Nyolc hónap múltán

Társaságunk 1941. február 19-én történt megalakulása óta céltudatosan halad azon az úton, melyet a maga számára kijelölt s minden erejével arra törekszik, hogy azokat a súlyos akadályokat, melyek a rendkívüli idők következményeiként eléje torlódnak, legyőzze. A jelek szerint erőfeszítései nem fognak hiábavalóknak bizonyulni s megbírókózik a kezdet nehézségeivel is.

Nem is lehet és nem is szabad feltételezni sem a hatalom birtokosairól, sem a nemzeti társadalom színe-javáról, sőt az utóbbi szerény sorsú kategóriájáról sem, hogy kutató, értékmentő, népnevelő és életszépítő munkájában ne támogassák s magabizását és nagyratörő becsvágását áldozatkészséggel ne jutalmazták.

Azok az eredmények, melyeket a Társaság anyagjakban eddig elért s az a munka, melyet kulturális téren eddig végzett, a legszebb reményekre jogosítják azokat, akik életnyilvánulásait szemmelkísérik.

Az anyagi eredmények elérésében segítségére voltak: a Kultuskormány, a Zemplénavarmegyei Iskolánkívüli Népművelési Bizottság, Zoltánné Fáy Margit, Törs Tibor, a Mansz szerencsi csoportja és a Társaság ezidőszerinti törzstagjai s kilátás van rá, hogy a jövőben még hathatósabb anyagi támogatásban részesül.

Az is bizonyosra vehető, hogy termelő tagjainak száma növekedni fog és a már magáénak vallható értékekhez újabbak fognak csatlakozni.

Folyóiratunk jelen száma, rajtunk kívülálló okok miatt, késett. Azon leszünk, hogy a jövőben megjelenő számok túlsokáig ne várossanak magukra. E törekvésünk azonban csak akkor vezethet sikerre, ha nem leszünk kénytelenek többé Montekukkolit idézni s az a kis tábor, melyet mienkének mondhatunk, úgy a törzstaggyűjtéssel, mint a tagdíjhátralékok beszolgáltatásával segítségünkre lesz, hogy pontosak lehessünk.

A Fáy András-emlékest

Még május hó 30-án kívántuk megtartani, mert ez a nap volt Fáy András születésének 155-ik évfordulója. Némethy Ella r. ta-

gunk azonban az utolsó napokban visszalépett a szerepléstől s kénytelenek voltunk az emlékeket elhalasztani.

Szeptember hó 6 án tartottuk meg, a szerencsi és szerencs-videki közönség élénk érdeklődése mellett.

Marton László főtitkár bevezető előadásában megemlékezett Fáy zempléni kapcsolatairól, ismertette a Társaság megalakulásának hátterét s meleg szavakkal köszöntötte a hallgatóságot és a Társaság székfoglalót tartó író- és művész tagjait.

Preszly Elemér titkos tanácsos, Társaságunk alapító tagja lépett ezután, lelkes fogadtatás közben, a dobogóra és meglepő előadói készséggel tartotta meg székfoglalóját „Az igazi Fáy András”-ról. (Ezt a tanulmányt folyóiratunk vezető helyén közöljük.) Lebilincselő előadását az est közönsége mindvégig feszült figyelemmel hallgatta s szünni nem akaró tetszésnyilvánulással jutalmazta.

Az illusztris előadót, aki Szerencsen láthatólag igen jól érezte magát, visszavárja nemcsak a Fáy András Társaság, de Szerencs társadalma is.

Vitéz Lukátsné Sebeők Márta r. tag ragyogtatta meg ezután énekművészetét. Strauss két dala után Fáy András „Édes hazám...” kezdetű dalát adta elő, melyet Bogdán István zenésített meg s melyet az elnökség az Orsz. Széchenyi-Könyvtártól szerzett meg. Azután sora következtek: Várady-Geöcze: Sok kis dalom; Noseda: Piros rózsák; egy Puccini-ária és egy irredenta dal.

Sebeők Mártát Szerencs közönsége eddig csak a rádióból hallgathatta. Ennek a közönségnek alkalma nyílt meggyőződnie arról, hogy a művésznőnek nincs szüksége a rádió színező és retusáló készülékére; zenei intelligenciája, biztos hallása és brilláns technikája a legnehezebb feladatokon is játszva átsegítik; az előadott művek vokális ékesítéseit, dacára kissé telt csengésű szopránjának, bravúros könnyedséggel adta vissza. Szokatlan értelmessége és fejlett ízlése a legstílusosabb előadó művészek sorába emelik. Nagy és megérdemelt sikere volt. *Szabó Ernőné* kísérte zongorán művészi alkalmazkodó képességgel, egyúttal rontó önállószkodás nélkül. A hallgatóság hálás tapsai közben kerültek le a pódiumról, melyre

Novák Sándor tanügyi főtanácsos, Társaságunk tb. tagja lépett, hogy négy költeményét bemutassa.

Versei közül a „Szimfóniák” című zenei hatás alatt született. Azok, akik a zenét nemcsak hallgatják, de át is élik, tudják, hogy egy-egy Beethoven-szimfónia, egy-egy Liszt- vagy Chopin-ária stb. a változatos hangulatoknak milyen viharzását képes felköltetni bennünk,

sőt különféle képek vonulnak el előttünk, míg a zenei hangok futamára mintha az örökkévalóság érintését éreznék. Ezeket a hangulatokat ragadta meg a költő, hogy olvasóit és ezúttal hallgatóságát a fenség tragikus magasságába emelje. Az epikus jellegű „Szénégetők”-ben háborús élmény vegyül egy egyszerű hadviselttel való beszélgetésbe, s ebbe, mint keretbe, finoman jellegzetes hangulatokkal lép be az éjszakai erdő felfrissítő illatával, a rája boruló csillagos ég csodáival együtt. E megrázó erejű poéma után szatirikus, mély értelmű vers következett: az „Élet-vásár”. Emberi hibákat ostoroz s mégis őszint emberszeretet sugárzik belőle. Az ősmagyar tárgyú „Fehér ló” az örök magyar sorsot fejezi ki döbbenetes erővel, prófétai meglátásokkal. (E két utóbbi költeményt folyóiratunk jelen számában közöljük.) Novák Sándor költői alkotásai a hallgatóság sorában mély hatást keltettek s egy kis időre mintha azt is elfeledtük volna, hogy verstelen világot élünk.

Egy rokonszenves művészpár: *Szabó Ernő és felesége*, Társaságunk r. tagjai következtek sorra. Szabó Ernő, mint kiváló felkészültségű hegedűvirtuóz mutatkozott be. Veranici-Corti: *Largó*, Bartók: *Szonatina*, Hubay: *VI. Poéme c. zeneműveket* adta elő, felesége zongorajátékától kísérve. Interpretálását nemcsak a művészi precizitás jellemezte, de a szerzők alkotó zsenijének érzékeltetésére irányuló nemes törekvés is. Zenei tudása birtokában sikerült is neki a modern zene ritmikáját a hallgatóság szívébe lopni s azt emlékezetes élménnyé forrósítani. A művészpár teljesítményét a hallgatóság frenetikus tapssal honorálta.

A zenezámokat Szabó Ernőné zárta be Mohaupt Augustz variációjának bemutatásával, amelyet a szerző Fáy András alapdallamára írt. (Az elnökség ezt a kompozíciót is az Orsz. Széchenyi Könyvtártól kapta kölcsön.) Játéka, melyet előkelő zenei érzék, könnyedség és simulékonyság jellemeztek, méltó záróakkordja volt az emlékest zenei részének.

Farkas Andor elnök színes és emelkedett hangú előadása zárta be az élményekben gazdag emlékestet.

A Fáy András Társaság életrehívása — mondotta — népek élet-halál harcának idejében történt, életfolyamata ezekben a fergeges időkben indult és ime mégis néhány hónap alatt másodszor mutatkozik be a nyilvánosságnak, Mi, akik az apai, nevelői és kormányosi tisztségek díszét, gondját és felelősségét viseljük, úgy érezzük, hogy nem kell szégyenkeznünk a két bemutatkozás miatt. Sem az első, amely folyóiratunk: a Zempléni Fáklya hasábjain történt

meg, sem ez a második, amely a dobogóról hangzott el, nem a kora vég felé vezető út szakaszjelzője.

Bemutatkozásaink, ha Önök is úgy akarják, további cáfolatai akarnak lenni annak a gazdátlan, de fölöttébb derűs megjegyzésnek, mely szerint akkor, mikor a Társaságunk szülőanyjának tekintendő mozgalmat megindítottuk, fűgét és más déli gyümölcsöt gondoltunk termelni az északi sarkon.

A kultúra általában önérték, de nemzeti kincs, ha nemzeti. Ennek a kincsnek zsarátnokként és örökké kell ragyognia, mert kihamvadása nem kevesebbet jelentene, mint azt, hogy lefogták a nemzet elhomályosodó szemét és koszorúzhatják a ravatalát.

Az, hogy lelkiekben és szellemi értékekben gazdagodjunk, fontosabb az anyagiakban való gyarapodásnál, és ezen a ponton fel kell esküdni a kultúra fővárosi és vidéki, öreg és fiatal harcosainak egyaránt a vállvetett küzdelemre és munkára, mert a nemzeti művelődésnek, sajnos, kártevő és fenyegető veszedelmei is vannak.

Befejezésül az elnök ezeket mondotta :

A magyar ég felé szálló fohással zárom be a Fáy András-émlékestet. Fegyverbeöltözött fiaink a gépkorszak háborújában nemcsak a magyar glóbuszért, de a nemzeti eszméért is véráldozatos harcot vívnak. Segítse győzelemre a magyar Isten büszke fegyvereiket, hogy bekövetkezhessék az áldott és termő béke hajnalhasadása, s ebben a mindent megengesztelő, e nép szebb jövőjének kezdetét hirdető harsonás virradatban új erővel ragyoghassanak fel a magyar nemzeti kultúra drágaköves fegyverei, világító fáklyái és alkotásai, hogy ismerje el valahára az egész világ a magyar államképző és államfenntartó Géniusz halhatatlanságát.

A Fáy András Társaság közgyűlése

Október hó 7-én tartotta meg rendkívüli közgyűlését a F. A. T. a városháza tanácstermében a tagok élénk érdeklődése mellett.

Farkas Andor elnök beszámolót tartott a Társaság 8 havi munkájáról és ennek eredményeiről, ismertette azokat a lépéseket, melyeket az elnökség a Társaság anyagi megerősödése érdekében tett s hangoztatta annak szükségességét, hogy e vonatkozásban egyelőre percnyi pihenőre sem lehet gondolni, még abban az esetben sem, ha a kormány az eddigi segílyt felemelné, mert a Társaság munkaprogramjának megvalósítását csak a társadalom széleskörben megszervezett támogatása biztosíthatja.

Az elnöki beszámoló után a közgyűlés egyhangúan megválasztotta a Társaság választmányát és számvizsgáló bizottságát.

A választmány rendes tagjai lettek: Bálint József, Harangodi Nagy András, Kántor Mihály, Klacsó Béla, Szabó Ernő, Szirmay Sándorné, B. Tóth István, Zombory Andor r. tagok, dr. Cornides Albert, dr. Czindery Jenő, dr. Kreskó Lajos, dr. Nemes Géza, dr. Sáray Béla, Szegedy Gyula, dr. Szén József és Szuchy Elek törzstagok. Póttagok lettek: Csanády Anna, dr. Exner Béla, Kolozs Richárd, Lőrinczy Gyárfás Jenő, dr. Nemes Andor és dr. Persenszky László.

A számvizsgáló bizottság tagjaivá választottak: Bottka Ferenc, Ruzsiczky Tivadar és Simon József. Másodtitkár Hegedűs Imre r. tag lett.

A közgyűlés, az alapszabályok 28. §-a szakasza alapján, felhatalmazást adott az elnökségnek, hogy a Társaság kiadásában megjelenő folyóirat költségeinek részbeni fedezésére, az alapítványi összeget ideiglenesen igénybevehesse.

Az elnök indítványára a közgyűlés köszönetet mondott a Kultuszminisztériumnak, Törs Tibor orszgy. képviselőnek és Bornemisza Miklós alispánnak, mint a Vm. Népművelési Bizottság elnökének a Társaság anyagi támogatásáért s a köszönő iratok megszerkesztésével az elnökséget megbízta.

Nagy örömmel vette tudomásul a közgyűlés az elnöknek azt a bejelentését, hogy Preszly Elemér m. kir. titkos tanácsos, a Petőfi-Társaság tb. tagja stb. a F. A. T. alapító tagjainak sorába lépett.

A közgyűlés berekesztése előtt Bábonyi Tóth István r. tag hangulatos visszaemlékezés keretében emelkedett hangon méltatta Farkas Andor elnök érdemeit és fáradhatatlan ügybuzgalmát s indítványára a közgyűlés az elnöknek jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

Választmányi ülés

A F. A. T. választmánya októker 24-én ülést tartott. A választmány egy tb., tizenöt rendes és két kültagot iktatott a Társaság tagjai sorába. *Tiszteletbeli tag* lett: Sőreghi János (Debrecen), *rendes tagokká* választottak: ifj. Cornides Albertné (Szerencs), Gál Ferenc (Szerencs), Győry Kálmán (Erdőhorváti), Hegedűs Imre (Szerencs), Horváth József (Budapest), Maller Sándor (Sárospatak), Novák István (Debrecen), Orbán István (Sárospatak), Pongrácz Kálmán (Budapest), Sáray Béláné (Szerencs), Szabó Ernőné (Sárospatak), Szányi Aladár (Budapest); Tárczy Árpád (Sárospatak), Tóth Károly

(Sárospatak), herceg Windischgraetz Lajos (Sárospatak). *Kültagokká* választottak; Orbán Sándor és Pusztai Sándor (Budapest).

Elhalálozás folytán a r. tagok sorából töröltetett: Matolay Viktor, elköltözés miatt Dóczy Margit.

Az irodalmi és művészeti évet a választmány a naptári évben állapította meg, mely egyszersmind az évi törzstagság időtartama is.

Az elnök javaslatára elhatározta a választmány, hogy Zemplénnvármegye nagyobb községeiben népművelődési előadásokat rendez s megbízta az elnököt, hogy e célból az Iskolánkívüli Népművelési Bizottság titkárságával tárgyalásokat tegyen folyamatba.

Az 1941-ik évre tervezett képzőművészeti és diszítő(ipar)művészeti kiállítás rendezésére s az ezzel kapcsolatos irodalmi és művészeti est megtartására a választmány 1942. január hó első felét tartja alkalmas időnek s megbízta az elnökséget, hogy az előkészítés munkáját kezdje meg.

Egy törzstagunk: Chudovszky Móricz dr. meghalt. Európai hire volt, mint a gyógyító kés mesteri kezelőjének, de az orvosi szakirodalomnak is tevékeny és érdemérmes munkása volt. A vármegyei Erzsébet kórház, melyet most — a vármegye anyagi veszteségére — állami kezelésbe adnak át, kimondhatatlanul sokat köszönhet neki, aki ízig-veéig a modern egészségügyi szolgálat apostola volt. Udvari tanácsosi rangra emelte a békebeli politikai kormányzat, de ő mindvégig annak az emberbaráti és keresztény gondolatnak volt szerény és lelkes szolgálója, amely életútján annyi tövist és annyi babért termelt számára.

Porsátorát az újhelyi köztemetőben épült kriptájába zárták, de visszasugárzó emlékét nem temethették el. Az élni fog időtlen-időig sok zempléni család hálás szívében.

A Fáy András Társaság törzstagjai.

(Folytatás.)

Angyal László isk. igazgató, Tiszalúc. Asztalos Kálmán dr. orvos, Erdőbénye. Vitéz Benkő Sándor alezredes, Kassa. Benyovszky László dr. ügyvéd és lapszerkesztő, Sárospatak. Bodnár János isk. igazgató, Bekecs. Botos András tanító, Tiszalúc. Buza Béla dr. ügyvéd, Sátoraljaújhely. Buza László dr. egyet. tanár, Kolozsvár. Chudovszky Móricz udvari tanácsos, Balatonfüred. Cornides Albert dr. főszolgabíró, Szerencs. Czindery Jenő dr. kir. közjegyző, Szerencs. Farkas Bulcsu postamester, Paripás. Görgy István dr. ny. min. ta-

nácsos, Budapest. Herczeg Balázs illatszertáros, Szerencs. Horváth Elek ny. műszaki tanácsos, Debrecen. Horváth János isk. igazgató, Megyaszó. Honvéd állomásparancsnokság tisztí könyvtára, Szerencs. Klacskó Béláné, polg. isk. igazgató neje, Sárospatak. Kolozs Richardné, társ. pénztárnok neje, Sárospatak. Magyar Miklós ny. főjegyző, Taktaszada. Makó Béla ny. jb. elnök, Szerencs. Mauthner László h. intéző, Malom-tanya (Szerencs). Meczner Béla dr. ny. jogakadémiai tanár, Sárospatak. Nemes Andor dr. szolgabíró, Szerencs. Nyiry József kereskedő, Szerencs. Olchváry Dezső dr. tb. főszolgabíró, Sátoraljaújhely. Pál József tanító, Tiszalúc. Pásztor Károly dr. rk. plebános, Jánok. Ranschburg Gusztáv könyvkereskedő, Budapest. Regéczei Géza tanító, Tiszalúc. Sáray Béla dr. főjegyző, Szerencs. Sebestyén Mária polg. isk. tanár, Sátoraljaújhely, Simon József tpt. igazgató, Szerencs. Sütő Károly dr. szolgabíró, Szerencs. Schummel Sándor cukorgy. tisztviselő, Szerencs. Szabó Gábor polg. isk. tanár, Szerencs. Szabó Sándor dr. kir. tszéki bíró, Máramarossziget. Szánthó Gyula dr. ny. járásbírósnak elnök, Albertfalva. Szatmáry Dezső dr. ügyvéd, Sárospatak. Szányi Aladárné, zeneszerző neje, Budapest. Szegedy Gyula állomás főnök, Szerencs. Szerencs város előljárósága. Szén József dr. rk. esperes, Szerencs. Szirmay László földbirtokos, Tállya. Szirmay Sándor földbirtokos, Tállya. Szombathy Béláné dr. né, Sátoraljaújhely. Sztrilich Lajos dr. orvos, Mád. Szuchy Elek gk. plebános, Szerencs. Takách Béla földbirtokos, Taktaszada. Tatay Imre ny. főállatorvos, Szerencs, Teleki Károly jb. irodatiszt, Sátoraljaújhely. Tinkl Ferenc cukorgy. tisztviselő, Szerencs. Tóth Lajosné dr.-né ny. polg. isk. tanár, Sátoraljaújhely. Tóth Albert ref. lelkész, Tiszalúc. Tömösváry Tivadar dr. ügyvéd, Budapest. Vajtó István okl. tanító, Taktaszada. Vágfalvi Tivadar jb. irodafőtiszt, Szerencs. Velenczey Edit tanító, Miskolc. Veress Ferenc cukorgy. tisztviselő, Szerencs. Veress Imre ref. lelkész, Taktaharkány. Veress Pál gyógyszerész, Tiszalúc. Virágh Béla orszgy. képviselő, Kistárkány. Zéman Zoltán ev. lelkész, Tállya. Zombory Andorné ny. tanár és író neje, Megyaszó. Zsoldos Benőné, ny. ítélő táblai bíró, író neje, Budapest.

(Folytatjuk.)

Tiszteletbeli és rendes tagjainknak folyóiratunk májusi számában közölt névsorából, hiányos kézirat alapján történt szedés következtében, a tb. tagok közül kimaradt Zsoldos Benő (Budapest); a r. tagok közül pedig kimaradtak: Kántor Mihály (Cigánd) és Ólbey Irén (Pestszenterzsébet). Mindhárman az alakuló közgyűlésen választottak Társaságunk tb. illetőleg r. tagjaivá.

Képző és díszítő(ipar)művész tagtársainkat, névszerint: Boruth Andor tiszteletbeli, Bálint József, Farkas Eszter, Fery Antal, György Antal, Iván Szilárd, Lőrinczy Gyárfás Jenő, Petrasovszky Manó, Pintér Jenő, Pólányi Géza, Szabó Ferenc rendes tagjainkat, Fáy Loránt levelező tagunkat, Meilinger Dezső kültagunkat arra kérjük, hogy az 1942 évi január hó folyamán Szerencsen rendezendő képző-és díszítőművészeti kiállításon való részvételre vonatkozó elhatározásukat Társaságunk elnökségével (Szerencs, Rákóczi-út 74, vagy Takaszada 123.) 1941 dec. 20-ig közölni szíveskedjenek. A tárlaton egy művész legfeljebb 10 alkotásával szerepelhet. Kérjük a részvételre vonatkozó nyilatkozatban a kiállítandó művek számát is feltüntetni.

Két értelemzavaró sajtóhibát kell kiigazítanunk. A 8. oldalon „nép-ség” szó helyett „szépség”, a 27. oldalon „terve” szó helyett „kedve” értendő.

A szerkesztő-bizottság elnöke :
Farkas Andor.

A bizottság tagjai :

Mosolygó József, Marton László, Zombory Andor.

A szerkesztésért és kiadásért felelős : **Farkas Andor.**

Szerkesztőség és kiadóhivatal :
Szerencs, Rákóczi út 74.

Megjelenik negyedévenként egyszer.

Nyomta : Farkas Elemér könyvnyomdája. Szerencs.

„ZEMPLÉNI FÁKLYA“

a Fáy András Társaság kiadásában jelenik meg. — Minden cikkért írója felel. — A folyóirat a Társaság tagjainak tagilletménye. — A törzstagok évi tagdíja 6 pengő. — Postatakarékpénztári csekkszámla 32.074, tulajdonosa Farkas Elemér Szerencs. Befizetésnél F. A. T. jelzés használandó.

A F. A. T. második irodalmi éve 1942. február 19-én veszi kezdetét és 1942. december 31-én ér véget.
1943. január 1-től kezdve az irodalmi (művészeti) év a naptári évvel egybeesik.

